

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตาม
แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย
ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

THE STUDY OF PARTICIPATION OF COMMUNITY CONTRIBUTED
OF COMMUNITY DEVELOPMENT GUIDED BY THE PHILOSOPHY OF
SUFFICIENCY ECONOMY PROJECT BANSANPULOEI, SUBDISTRICT
BANDAI, DISTRICT MAESAI, PROVINCE, CHIANG RAI.

พัญช์ญ์ ธนธัญญนันท์

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
คณะวิทยาการจัดการ
สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก
ปีการศึกษา 2568

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตาม
แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย
ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

THE STUDY OF PARTICIPATION OF COMMUNITY CONTRIBUTED
OF COMMUNITY DEVELOPMENT GUIDED BY THE PHILOSOPHY OF
SUFFICIENCY ECONOMY PROJECT BANSANPULOEI, SUBDISTRICT
BANDAI, DISTRICT MAESAI, PROVINCE, CHIANG RAI.

พัชญ์ชญ์ ธนธัญญ์นันท์

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
คณะวิทยาการจัดการ
สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก
ปีการศึกษา 2568

ชื่อเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
ตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

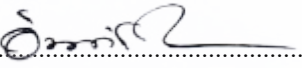
ผู้วิจัย นางสาวพัธน์ชัย ธนัญญนันท์

ชื่อปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบ

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระ พันธุ์งาม)

..... กรรมการและเลขานุการ
(ดร.อินทิรา มุ่งเมือง)

คณะวิทยาการจัดการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก อนุมัติให้รายงานการ
ค้นคว้าอิสระฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดี
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระ พันธุ์งาม)

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้านของสันปูเลยตำบลบ้านด้าย อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะความเมตตาและกรุณาจากอาจารย์ ดร.ภาณุมาศ หมอสินธ์ และอาจารย์ ดร.อินทรา มุงเมือง ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่คอยให้ความช่วยเหลือ คำแนะนำให้คำปรึกษาแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัยตลอดระยะเวลา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของท่านเป็นอย่างสูง ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และศาสตร์ต่าง ๆ อันมีค่ายิ่งตลอดจนเจ้าของหนังสือตำราวารสารเอกสาร และงานวิจัยทุกเล่มที่เป็นแสงสว่างส่องนำทางให้สืบค้นข้อมูลจนประสบความสำเร็จ

ขอกราบขอบพระคุณผู้นำชุมชน และพี่น้องชาวบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเก็บข้อมูลการวิจัย ส่งผลให้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ และน้อง ๆ ทุกคนที่คอยให้กำลังใจให้คำปรึกษา คำแนะนำต่าง ๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วงด้วยดี

สำหรับบุคคลที่สำคัญยิ่งจะขาดเสียมิได้ ผู้วิจัยขอขอบคุณครอบครัวที่คอยเป็นกำลังใจสำคัญ มาโดยตลอดระยะเวลาที่กำลังศึกษาคุณค่า และประโยชน์ที่เกิดจากงานวิจัยเล่มนี้ขอขอบเป็นกตัญญู กตเวทิต์แด่คุณแม่ปราณี จันทาพูน มารดาผู้เป็นที่รักยิ่ง และผู้มีอุปการะคุณทุกท่านยิ่งและผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน

พัชญ์ชญ์ ธนัญญนันท์

ชื่อเรื่อง	: การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา
ผู้วิจัย	: นางสาวพัชณีย์ ธนธัญญ์นันทน์
ชื่อปริญญา	: รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา	: ดร.ภาณุมาศ หมอสินธ์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: ดร.อินทิรา มุ่งเมือง
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: 2568
สถาบัน	: สถาบันวิทยาการแห่งแปซิฟิก

บทคัดย่อ

การวิจัยวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรในชุมชนบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา จำนวน 181 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระดับที่มีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รองลงมาในอันดับที่สาม คือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล และอันดับสุดท้ายคือการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายชื่อลำดับสูงสุด คือ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักพบแต่ภัยกลางคนและสูงวัย ไม่ค่อยพบวัยรุ่นมาร่วมกิจกรรมอาจทำให้การพัฒนาชุมชนขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน รองลงมาคือ ขาดความรู้ ความเข้าใจ ทฤษฎีในแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนข้อที่ต่ำสุด คือ ผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับนั้นควรเป็นเงิน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมากกว่าการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Title : The Study of Participation of Community Contributed of
Ommunity Development Guided by The Philosophy of
Sufficiency Economy Project at Bansanpuloei, Subdisttrict
Bandai, District Maesai, Province, Chiang Rai.

Author : Pattanad Tanatanyanan

Degree : Master of Public Administration

Advisor : Dr.Intira Mungmuang

Co-advisor : Dr.Panumat Mohsin

Graduated year : 2568

Institute : Pacific Institute of Management Science

Abstract

This research has two objectives: 1) To study the community participation in community development projects based on the Sufficiency Economy Philosophy of Ban San Pu Loey, Ban Dai Subdistrict, Mae Sai District, Chiang Rai Province. 2) To study the obstacles and recommendations regarding community participation in community development projects based on the Sufficiency Economy Philosophy of Ban San Pu Loey, Ban Dai Subdistrict, Mae Sai District, Chiang Rai Province. This is a quantitative research using a survey research method. Data was collected using questionnaires administered to 181 residents of Ban San Pu Loey, Ban Dai Subdistrict, Mae Sai District, Chiang Rai Province. Statistical analysis included frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation.

The level of community participation in community development projects based on the Sufficiency Economy Philosophy was found to be at the highest level. The aspect with the highest community participation was the participation in receiving benefits. This was followed by participation in implementation, then participation in evaluation, and finally, participation in operation.

Obstacles to community participation in community development projects based on the Sufficiency Economy Philosophy were found to be at a low level. When considering individual items, the highest ranked obstacle was that most participants in various activities were middle-aged and elderly individuals, with few teenagers

participating. This may lead to a lack of continuity and sustainability in community development. The next highest obstacle was a lack of knowledge and understanding of the theory behind the Sufficiency Economy Philosophy. The lowest ranked obstacle was the belief that personal benefits should be monetary, to improve quality of life, rather than adhering to the principles of the Sufficiency Economy Philosophy.

สารบัญ

หน้า

กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
ขอบเขตของการศึกษา	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	7
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน	20
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง	29
บริบทชุมชนสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	40
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	40
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	40
การเก็บรวบรวมข้อมูล	42
การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล	43
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	44
บทที่ 4 ผลการศึกษา	45
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	56
สรุปการวิจัย	56
อภิปรายผล	58
ข้อเสนอแนะ	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บรรณานุกรม	61
ภาคผนวก	64
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	65
ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือ	71
ประวัติผู้วิจัย	73

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ 1	แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน	21
ตารางที่ 2	แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามเพศ	46
ตารางที่ 3	แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามช่วงอายุ	46
ตารางที่ 4	แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามระดับการศึกษา	47
ตารางที่ 5	แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามอาชีพ	47
ตารางที่ 6	แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามรายได้ต่อเดือน	48
ตารางที่ 7	แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามระยะเวลาการอาศัยในชุมชน	48
ตารางที่ 8	ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย	49
ตารางที่ 9	ค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	50
ตารางที่ 10	ค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	51
ตารางที่ 11	ค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	52
ตารางที่ 12	ค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างการมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	53
ตารางที่ 13	ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลยตำบลบ้านด้ายอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	54

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวความคิด	4
ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง	15
ภาพที่ 3 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบชักนำ	15
ภาพที่ 4 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบบังคับ	16
ภาพที่ 5 แสดงโครงสร้างของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	31
ภาพที่ 6 แผนที่แสดงที่ตั้งบ้านสันปูเลย	35

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 มีสาระสำคัญตอนหนึ่งว่า “การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้ความพอเพียงกับตนเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไปแต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก จึงอาจลำสมัยคนอื่นเขาต้องการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียกว่าเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง” จากพระราชดำรัสดังกล่าวพอสรุปความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ให้เห็นแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนของคนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐบาลเพื่อการบริหาร และพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และความระมัดระวังอย่างมีคุณธรรม (ไทยรัฐ, March 25, 2019)

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งแปลงยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) สู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงมุ่งยกระดับประเทศไทยให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สู่ประเทศในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเป้าหมายอนาคตประเทศไทยในปี 2579 ซึ่งกรอบวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีได้ถูกแปลงเป็นกรอบที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564) ต่อมาโดยมุ่งตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ให้บรรลุผลได้ในระยะเวลา 5 ปีแรกของยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ซึ่งเป็นพิจารณาจากการประเมินโอกาส ความเสี่ยง จุดแข็งและจุดอ่อนของประเทศและบริบทสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งจากภายนอกและภายในประเทศ ในการที่จะผลักดันขับเคลื่อนให้การพัฒนาต่อ ยอดให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างต่อเนื่องภายใต้แผนพัฒนาฯ ในฉบับต่อ ๆ ไป

การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน ด้วยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่กระบวนการพัฒนาร่วมกันของคนในพื้นที่บนเงื่อนไขของการใช้ข้อมูลบริบทของแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม โดยมีเครื่องมือที่จะสามารถเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการทั้งในแนวดิ่งและ

แนวนอน ซึ่งการมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนได้ใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างของตน เช่น ความรู้ความคิด แรงงาน ความสามารถ วัสดุ และเงินทุน ในการมีส่วนร่วมของกิจกรรมพัฒนานั้น ๆ การมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนหลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากการพัฒนาและเป็นผู้กระทำให้เกิดกระบวนการพัฒนา ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นได้ทั้งวิธีการซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและเป็นเป้าหมายของการพัฒนาด้วยในปัจจุบันรัฐบาลต่างให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก ในทุกขั้นตอนการพัฒนาเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ฯลฯ ที่ผ่านมามีพบว่าสิ่งที่ประชาชนขาดความสนใจหรือขาดการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นอุปสรรค และปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจายอำนาจ ดังนั้นรัฐบาลจึงมีแนวนโยบายที่เป็นปัจจัยในการสร้างสิ่งจูงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ตรงเป้าหมาย เกิดความชอบธรรมอันนำมาซึ่งประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง

ชุมชนบ้านสันปูเลย หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา เป็นชุมชนที่อยู่ในตำบลบ้านด้าย อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา โดยอยู่ในปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย โดยชุมชนบ้านสันปูเลย หมู่ที่ 5 เกิดความเปลี่ยนแปลงและได้รับกำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านการคมนาคม สังคม การเมือง และเศรษฐกิจ เพราะตั้งอยู่ไม่ห่างจากเขตที่ว่าการอำเภอมะนัง 14 กิโลเมตร ชุมชนบ้านสันปูเลย หมู่ที่ 5 เดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรมปลูกพืชไร่ ทำนา ทำสวน ผัก สวนผลไม้ คนในชุมชนอยู่สงบสันติ ต่างพึ่งพากันและกัน เมื่อมีความเจริญด้านคมนาคม หรือทางเศรษฐกิจเข้ามา เช่น เกิดแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่เกิดขึ้นในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียงย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนทั้งด้านการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมประเพณี ที่เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนบางส่วนเลิกทำการเกษตรทำนาทำไร่ทำสวนบ้างก็หันมาเป็นลูกจ้างโรงงานหรือไปทำงานเป็นลูกจ้างในบริษัทเอกชน ย่อมเป็นปกติที่ว่าปัญหามักเกิดขึ้นตามมาจากการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อม และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายตามมา ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนต่อการดำรงชีวิตของพวกเขาทั้งสิ้น จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นผู้นำกลุ่ม/ชุมชน จึงได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนบนฐานคิดของความพอเพียง การอยู่ดีกินดีและมีภูมิคุ้มกันที่ดีโดยอาศัยความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตตามบริบทของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักใช้รู้จักคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนด้วยความพอเพียง และสันติสุขตลอดไปดังนี้

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนบ้านสันปูเลย หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

(Evaluation) โดยภาพรวมในแต่ละด้านเป็นอย่างไรบ้าง ผู้นำชุมชน ผู้บริหารชุมชน และพัฒนาการ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชน ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง อีกทั้งมีผลจากการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการ พัฒนาชุมชนทำให้เกิดผลการพัฒนาชุมชนในด้านใดบ้าง และมีปัญหาอุปสรรคและ ข้อเสนอแนะใด เพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียง เพื่อความ “อยู่เย็น เป็นสุข” ของประชาชนในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อ โครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอ แม่สาย จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตาม แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยแบ่งขอบเขตการศึกษาดังนี้

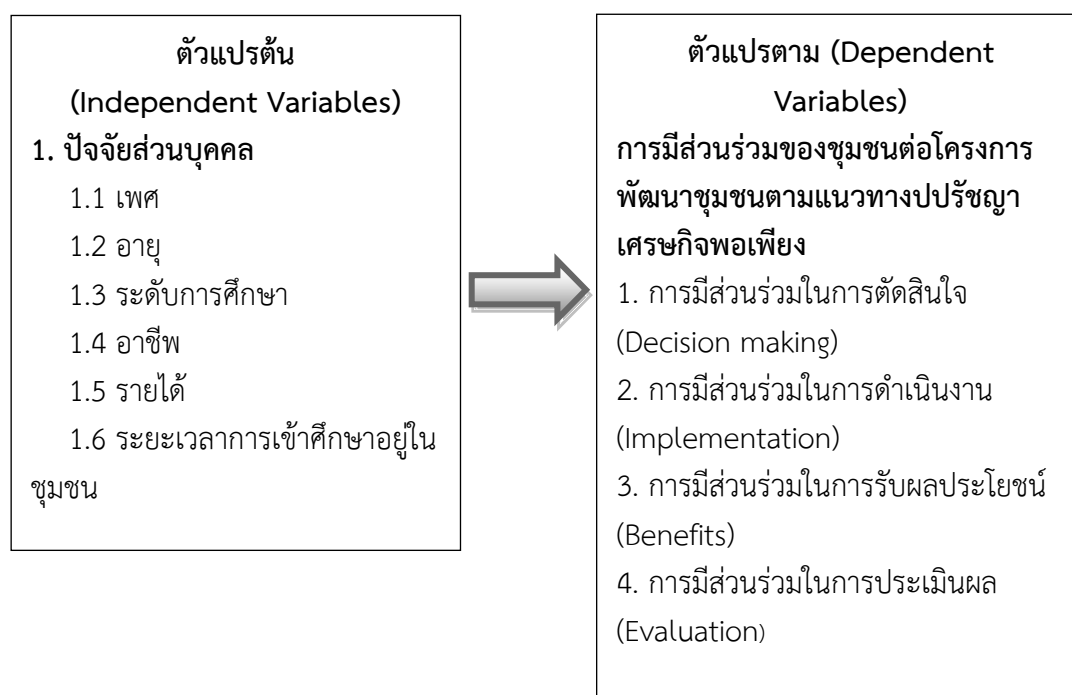
1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
 - 1.1 ประชากร (population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชน บ้านสันปูเลย หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 330 คน (ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านสันปูเลย องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย, 2565)
 - 1.2 กลุ่มตัวอย่าง (sample) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นประชากรในชุมชนบ้านสัน ปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน การศึกษาครั้งนี้ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากร และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจ ในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% โดย ใช้จากตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน Krejcie & Morgan (1970) จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ต้องใช้ ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 181 คน
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยศึกษาตามกรอบ แนวคิด ทฤษฎีการมี ส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1980: 223) ประกอบด้วยกรอบแนวคิด พื้นฐานการมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่
 - 2.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)
 - 2.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)

2.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)

2.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยใช้แนวคิดของ Cohen and Uphoff (1977 : 7-9)

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
2. ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
3. สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนอื่น ๆ ให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา จึงกำหนดความหมายของคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนในชุมชนบ้านสันปูเลยเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผล และร่วมประเมินผลหรือติดตามแก้ไขการดำเนินงาน พัฒนาชุมชน โดยเข้ามามีส่วนร่วมใน 4 ด้าน คือ

1.1 การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนด และการจัดลำดับ การคัดเลือกความสำคัญของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงาน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินงานพัฒนาชุมชนตามแผนหรือนโยบาย และการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

1.3 การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือผลที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

1.4 การมีส่วนร่วมด้านการติดตามประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการตรวจสอบติดตามผลการดำเนินงานในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนให้เป็นไปตามแผนงาน และโครงการ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขพัฒนาให้กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จประสิทธิภาพประสิทธิผล แก่ชุมชนอย่างตรงประเด็นมากที่สุด

2. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง หลักในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ท่วงคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันเท่าทันการเปลี่ยนแปลง และ 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรมของชุมชนบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

3. การพัฒนาชุมชน หมายถึง การสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชน โดยให้ประชาชน ในชุมชนบ้านสันปูเลยช่วยกันในทุกกระบวนการตั้งแต่คิดทำวางแผนตามลำดับขั้นตอน มีการควบคุมติดตาม การพัฒนาเพื่อให้การพัฒนาชุมชนบ้านสันปูเลยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และความช่วยเหลือของรัฐบาล และองค์กรเอกชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นเพื่อให้ประชาชนบ้านสันปูเลยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลไปถึงความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงแก่ประเทศชาติต่อไป

4. บ้านสันปูเลย หมายถึง ชุมชนที่มีชาติพันธุ์ไทยพื้นเมืองทางภาคเหนือ อาศัยอยู่หมู่ที่ 5 บ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

5. สถานภาพในชุมชน หมายถึง ตำแหน่งที่คนในชุมชนได้รับจากการเป็นสมาชิกของ ชุมชน บ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

6. การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน หมายถึง การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน บ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ประโยชน์ที่จะได้รับ

6.1. ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

6.2. ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

6.3. สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนอื่น ๆ ให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญของงานวิจัยดังนั้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจน ตรงประเด็นผู้วิจัยจึงขอนำเสนอวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
4. บริบทชุมชนสันปุลเลย์ ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม จากการศึกษาความหมายของการมีส่วนร่วมมีนักการศึกษาหลาย ๆ คน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

Cohen and Uphoff (1977: 7-9) ผู้ริเริ่มทฤษฎีการมีส่วนร่วมได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ การที่ผู้มีส่วนร่วมต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการ 4 กระบวนการ คือ

1. มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการ โดยมีการอภิปรายถึงปัญหาและความต้องการ มีการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดทางเลือกว่าควรจะทำโครงการหรือกิจกรรมใดบ้าง และการตัดสินใจว่าจะทำโครงการหรือกิจกรรมใด และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังครอบคลุมไปถึงการตัดสินใจในระหว่างการดำเนินงานโครงการ

2. มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในทรัพยากรต่าง ๆ ให้กับโครงการทั้งในด้านเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานโครงการต่าง ๆ

3. มีส่วนร่วมในการแบ่งผลประโยชน์ หมายถึง การมีส่วนร่วมประเภทนี้มีสองนัย คือ เป็นทั้งการร่วมรับประโยชน์และร่วมรับผลสืบเนื่องในทางลบจากโครงการพัฒนา ผลประโยชน์ที่ได้รับได้แก่

3.1 ผลประโยชน์ด้านวัตถุ คือ การมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้นและมั่นคงมากขึ้น หรือการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอมีประสิทธิภาพ หรือคุณภาพดี

3.2 ผลประโยชน์ด้านสังคม ได้แก่ การได้รับการศึกษาหรือรู้หนังสือมากขึ้น รวมทั้งการให้บริการสังคมอื่น ๆ มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น

3.3 ผลประโยชน์ส่วนบุคคล ได้แก่ การมีความนับถือตนเองมากขึ้นมีพลังอำนาจทางการเมืองมากขึ้น และมีความรู้สึกถึงคามมีประสิทธิภาพของตนเอง

4. มีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินโครงการทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการรูปแบบการมีส่วนร่วมประเมินอย่างเป็นทางการ

ทางการ เช่น การประชุมเพื่อทบทวน และประเมินการดำเนินงานที่ผ่านมาการร่วมเป็นคณะทำงาน หรือคณะกรรมการในการประเมินผล หรือการเข้าร่วมเป็นคณะทำงานในการวิจัยประเมินผล สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ หรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ

โดยมีบุคคล 4 ฝ่ายที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมคือ ประชาชน ท้องถิ่นผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ และบุคคลภายนอก

WHO and Unicef (1978: 11) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทำให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ทำให้ประชาชนแสดงถึงความต้องการของตน เข้าร่วมในการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยประชาชนมีอำนาจในการตัดสินใจเอง

Bryman (1986: 139) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมนั้น หมายถึงการมีส่วนร่วม ที่จะร่วมมือร่วมใจของบุคคลที่มากกว่า 1 คนขึ้นไป และมีเป้าหมายเดียวกันในการปฏิบัติงาน และมีกระบวนการตัดสินใจเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วม

Chambers Pacay and Thrupp (1989: 5 - 8) ได้กล่าวไว้ว่า ความจำเป็นในการมีส่วนร่วมการที่ให้ทุกคนมีส่วนร่วมใช้ประสบการณ์ ความรู้คิดค้นปัญหา แล้วนำไปทดลองในส่วนงานของตนเองก่อนและนำมาแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึงกระบวนการของรัฐที่ทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิและองค์กรอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน ให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่ได้กำหนดไว้

สาคร คุณเชื้อ (2543 : 22) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การร่วมมือของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจ โดยไม่ถูกบังคับซึ่งกระบวนการความร่วมมือของประชาชนนั้น ประกอบด้วย

1. การเข้าร่วมในการตัดสินใจ ตกลงใจ
2. การเข้าร่วมในการดำเนินการของแผนและโครงการพัฒนา
3. การเข้าร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการและแผนงานของการพัฒนา
4. การเข้าร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา

วันพร จันทรเวโรจน์ (2543 : 19) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ส่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิด ความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย และอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

สิรินทิพย์ เกสร (2545 : 14) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า คือ การที่บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุอุปกรณ์และอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ดังนั้นการมีส่วนร่วมควรทำด้วยความสมัครใจและตั้งอยู่บนพื้นฐานความเสมอภาค ซึ่งการให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

อย่างแท้จริงจะทำให้บุคคล ชุมชน เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ลงทุน มีความผูกพันและอุทิศพลังทุกอย่างเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ

จากความหมายของการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้นำมาสรุปสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การที่บุคคล กลุ่มบุคคลหรือองค์กรในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมประเมินผล

1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติร่วมกับผลประโยชน์และร่วมติดตามผลนั้น นับเป็นกระบวนการที่ใช้ในการแก้ไขปัญหา สนองตอบความต้องการของตนและชุมชนอย่างแท้จริง (กรมการปกครองและสำนักงานความร่วมมือด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแห่งประเทศเดนมาร์ก, ม.ป.ป.: 6) ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เพราะเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น การดำเนินโครงการราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น และโครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากรเพื่อการพัฒนามากขึ้น ตลอดจนช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

Ramos and Fletcher (1982, อ้างถึงใน สาคร คุณชน, 2542 : 25) กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า

1. เป็นเครื่องชี้ว่าการตัดสินใจของรัฐบาลมาจากความต้องการของประชาชน
2. เพิ่มความรับผิดชอบและเพิ่มความสามารถในการตรวจสอบได้ของรัฐที่มีต่อ ประชาชน
3. ช่วยในการสร้างแผนต่าง ๆ ที่ดีกว่าเดิม
4. เพิ่มความสำเร็จในการปฏิบัติงาน
5. สร้างการสนับสนุนให้แก่หน่วยวางแผนงาน

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 28) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่ามีความสำคัญในเชิงการพัฒนา เนื่องจากการมีส่วนร่วมเกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทำให้เกิดความสนใจ และห่วงกังวลร่วมกันของบุคคลซึ่งเห็นพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและห่วงใยร่วมกันของส่วนรวม
2. ทำให้เห็นภาพความเดือดร้อน และความพึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่ ผลักดันให้งานพุ่งไปข้างหน้าสู่การรวมกลุ่มการวางแผน และการลงมือกระทำร่วมกัน
3. ทำให้มีการตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา ซึ่งทั้งนี้การตัดสินใจจะต้องรุนแรงพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มตอบสนองต่อความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่เกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ

ทองศักดิ์ คุ่มไชนะ (2540 : 94) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันชอบธรรมของทุกคนที่เราเคารพให้การยอมรับ และยกย่องโดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเกี่ยวกับการปรับปรุงชีวิตของเขา

2. การพัฒนางานที่เกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก เราจำเป็นต้องให้คนหนุ่มมากเหล่านี้ได้มีสิทธิมีเสียงในการแสดงออก

3. กลยุทธ์ทั้งหลายในการพัฒนาที่ผ่านมายังไม่สามารถส่งผลถึงกลุ่มประชาชน ผู้ด้อยโอกาส และยากจน และในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลให้กลุ่มคนที่ได้เปรียบ มีโอกาสมากขึ้น จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกลยุทธ์ในการพัฒนาใหม่ โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนมากขึ้น

4. ประสบการณ์ที่ผ่านมาได้พบว่า มีโครงการจำนวนไม่น้อยที่ประสบความสำเร็จ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมในรูปแบบการรวมกลุ่ม และการจัดตั้งองค์กรประชาชน ในขณะเดียวกันมีตัวอย่างของโครงการที่ล้มเหลวเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม

5. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องของการปฏิบัติการกลุ่ม หรือของกลุ่มอันเป็นผลมาจากความรู้สึกผูกพันของสมาชิกแต่ละคนที่เข้าร่วม เพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของเขา และในขณะเดียวกันก็ใช้ประโยชน์ส่วนรวมด้วยการมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

6. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นตัวชี้วัดของการพัฒนาชุมชน ยิ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าใด ยิ่งแสดงว่าประชาชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนามากยิ่งขึ้น ประชาชนย่อมรู้ดีว่าตนเองกำลังต้องการอะไร มีปัญหาอะไร และอยากแก้ไขปัญหายังไร ถ้าให้โอกาสแก่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาย่อมช่วยให้โครงการต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้ดีกว่า

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2544 : 10) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำงานจะทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวข้องผูกพันกับงานหรือองค์กร ความรู้สึกผูกพันเกี่ยวข้องที่ว่านี้ หากมีการตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันแล้วจะเป็นผลให้เกิดข้อผูกมัดหรือสิ่งที่ตกลงร่วมกัน จากความสำคัญของการมีส่วนร่วมดังที่กล่าวมา จะพบว่าในการปฏิบัติกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือโครงการใด ๆ ถ้าประชาชนหรือชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จะมีผลตอบสนองหรือสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง เพราะประชาชนหรือชุมชนจะรู้ถึงปัญหา และความต้องการ จะมีผลนำไปสู่การปฏิบัติที่มีคุณภาพการมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการ ดำเนินกิจกรรมกลุ่มหรือในองค์กรหน่วยงานต่าง ๆ

1.3 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ลักษณะของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของนักวิชาการ มีลักษณะแตกต่างกันหลายประการ ดังนี้

Cohen and Uphoff (1980 : 213 – 235, อ้างถึงใน แวน วิรุฬห์เลิศ, 2546 : 34 – 39) ได้ศึกษาวิจัยในโครงการที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนพร้อมได้เผยแพร่รายงานการศึกษาวิจัย ได้แบ่งโครงสร้างพื้นฐานของการมีส่วนร่วมซึ่งจำแนกได้ 3 มิติ (Dimension)

มิติที่ 1 มีส่วนร่วมในเรื่องอะไร (What participation are we concerned with?) หรือที่ Cohen and Uphoff เรียกว่า ประเภทหรือลักษณะของการมีส่วนร่วม (Kinds of participation) ทั้งนี้ นักวิชาการทั้งสองท่าน แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in decision – making)

กลุ่มที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Participation in implementation)

กลุ่มที่ 3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Participation in benefits)

กลุ่มที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation)

มิติที่ 2 ใครที่เข้ามามีส่วนร่วม (Who participation are we concerned with?) ในส่วนนี้มีคำที่ใช้ในความหมายกว้างอีกคำ คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (Popular participation) จะมีกลุ่มบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม แบ่งได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น (Local residents or local people)

กลุ่มที่ 2 ผู้นำท้องถิ่น (Local leaders)

กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Government personnel)

กลุ่มที่ 4 คนต่างชาติ (Foreign)

จากกลุ่มบุคคลทั้ง 4 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมย่อมมีคุณลักษณะที่แตกต่างกันล้วนส่งผลต่อการมีส่วนร่วม เช่น อายุ เพศ สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษา การแบ่งกลุ่ม ในสังคม (กลุ่มชนชาติ เผ่า เชื้อชาติ ศาสนาที่นับถือ ชั่ววรรณะ ภาษาที่ใช้ แหล่งกำเนิด) อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ระยะทางที่พักพิงที่ตั้งของโครงการที่มีส่วนร่วม สถานภาพการถือครองที่ดิน และสถานภาพของการได้รับการจ้างงาน (ทั้งเต็มเวลาหรือไม่เต็มเวลา)

มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นอย่างไร (How is participation occurring with in the project?) มีประเด็นที่ควรพิจารณาอยู่ 4 ประเด็น ได้แก่

1. พื้นฐานการมีส่วนร่วม จะพิจารณาเกี่ยวกับแรงกระตุ้นที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม ที่มาจากเบื้องบนหรือเบื้องล่าง แรงจูงใจที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมมาจากแหล่งที่ใดบ้าง

2. รูปแบบของการมีส่วนร่วม จะพิจารณาเกี่ยวกับรูปแบบขององค์การและการมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. ขอบเขตของการมีส่วนร่วม จะพิจารณาเกี่ยวกับระยะเวลาที่เข้ามามีส่วนร่วมและขอบเขตของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วม

4. ประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม จะพิจารณาเกี่ยวกับการมอบอำนาจแก่บุคคลและการปฏิสัมพันธ์ในคุณลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในแต่ละครั้ง

นอกจาก 3 มิติของการมีส่วนร่วมดังกล่าว Cohen and Uphoff ได้กล่าวถึงบริบทของการมีส่วนร่วมที่เป็นตัวแปรสำคัญ แบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ดังนี้

1. คุณลักษณะของโครงการที่ส่งผลกระทบต่อมีส่วนร่วม (Effects of project characteristics on participation) ได้แก่

1.1 ผลกระทบต่อการเข้าสู่โครงการ (Entry effects) เช่น

- ความซับซ้อนในการใช้เทคโนโลยี หากมีความซับซ้อนมากก็จะเป็นข้อจำกัดในการเข้าร่วมของคนบางคน

- ทรัพยากรที่ต้องการในโครงการโดยโครงการเงินกู้ให้โอกาสแก่บุคคลที่มีที่ดินเท่านั้นมาค้ำประกันเงินกู้ แต่บุคคลที่ไม่มีที่ดินก็จะไม่สามารถกู้เงินได้

1.2 ผลกระทบในผลประโยชน์จากโครงการ (Benefits effects) เช่น

- โครงการชลประทานสามารถแจกจ่ายน้ำให้แก่เกษตรกรได้อย่างรวดเร็วเป็นรูปธรรม (Tangibility) จะประเมินผลได้ดีกว่าโครงการอื่น ๆ

- ความเป็นไปได้ในผลประโยชน์ (Probability) เมื่อแนะนำให้ประชาชนปลูกพืชพันธุ์ใหม่ แต่มีความเสี่ยงสูง (ผลประโยชน์สูง) ย่อมจะประเมินผลที่ยู้งยากกว่าการให้ปลูกพืชพันธุ์เดิม แต่มีความเสี่ยงต่ำ (ผลประโยชน์ต่ำ)

- ผลประโยชน์ที่ได้รับทันที (Immediacy) โครงการอาหารที่ใช้วิธีการแจกอาหารเพิ่มขึ้น ย่อมจะประเมินผลได้ง่ายกว่าการแนะนำให้ปลูกพืชพันธุ์ใหม่

- การกระจายผลประโยชน์ (Distribution) การให้บริการคลินิกเคลื่อนที่แก่ประชาชน ย่อมจะประเมินผลได้ง่ายกว่าการให้บริการที่เป็นสากล

1.3 ผลกระทบจากการออกแบบโครงการ (Design effects) เช่น

- การเชื่อมโยงโครงการ (Programmed linkages) โครงการพัฒนาชุมชนที่บูรณาการหลายโครงการจะประเมินได้ยู้งยากกว่าโครงการที่มีกิจกรรมวัตถุประสงค์เดียว

- ความยืดหยุ่นของโครงการ (Programmed flexibility) โครงการก่อสร้างถนน หากมีการวางแผนดี ย่อมจะประเมินได้ง่ายกว่าโครงการที่การยืดหยุ่นและคำนึงถึงความต้องการของท้องถิ่น เช่น ประเภทของถนน สถานที่ก่อสร้าง วิธีการดำเนินงาน เพื่อให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมโครงการ หากโครงการมีความยืดหยุ่นมากย่อมแสดงถึงการมีส่วนร่วมมาก

- ความสามารถในการเข้าถึงได้ในโครงการ (Administrative accessibility) การเข้ามีส่วนร่วมในโครงการปรับปรุงการศึกษาของชุมชน การตัดสินใจจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งรัฐบาลกลางและชุมชน การประเมินผลย่อมมากกว่าโครงการที่มีผู้แทรกแซงที่น้อยกว่า กล่าวอีกนัย หนึ่งคือปริมาณการมีส่วนร่วมจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับโครงการบริหารโครงการ

- การเข้าครอบงำจากฝ่ายบริหารจัดการ (Administrative coverage) เมื่อทีมงานไม่เพียงพอทำให้การให้บริการแก่ประชาชน การติดต่อกับบุคคลเป็นไปอย่างจำกัด และการดำเนินงานต่าง ๆ เป็นการปิดกั้นการเข้ามามีส่วนร่วมจากประชาชน

2. สภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบกับกิจกรรมการมีส่วนร่วม (Task-environment) ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 ปัจจัยด้านสังคม (Social factors)

2.2 ปัจจัยด้านการเมือง (Political factors)

2.3 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (Economic factors)

2.4 ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (Cultural factors)

2.5 ปัจจัยด้านประวัติศาสตร์ (Historical factors)

2.6 ปัจจัยด้านกายภาพและชีวภาพ (Physical and biological factors)

นอกจากแนวคิดของ Cohen and Uphoff แล้ว ยังมีแนวคิดจากนักวิชาการคนอื่น ๆ ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

Macda (1982 : 8, อ้างถึงใน แวน วิรุฬห์เลิศ, 2546 : 41) ได้สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเชิงแข่งขัน ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมด้วยการริเริ่ม และติดตามในกระบวนการ กำหนดความต้องการร่วมกิจกรรมสนใจในผลจากการพัฒนา

2. การมีส่วนร่วมเชิงไม่แข่งขัน ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจะไม่คำนึง ถึงความสำคัญ นโยบาย ไม่มีความสนใจจากผลการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ

3. การมีส่วนร่วมแบบเฉื่อยชา ประชาชนมีส่วนร่วมเนื่องจากถูกบังคับ ภาวะจำยอมจากสภาพแวดล้อม บุคคล หรือธรรมชาติ การปฏิบัติงานของประชาชนจะเฉื่อยชา

สภาพพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติ (1981 : 41 – 49, อ้างถึงใน แวน วิรุฬห์เลิศ, 2546: 41) ได้รวบรวมลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ แบ่งได้ 3 ประการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจ เป็นการอาสาสมัครหรือรวมกลุ่มกัน โดยอัตโนมัติ เพื่อแก้ปัญหาของกลุ่มหรือตนเอง ซึ่งไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอกกลุ่ม

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เป็นการเข้าร่วมด้วยความเห็นชอบหรือได้รับ สนับสนุนจากรัฐ จะพบในประเทศที่กำลังพัฒนา

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งถูกบังคับให้เข้าร่วมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ อยู่ภายใต้การดำเนินงานตามนโยบายโดยตรง จะเกิดผลเสียจนในที่สุดไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

จอร์รัตน์ ภารา (2539: 33) จำแนกลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ร่วมคิดวางแผน (Planning Participation) โดยมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1.1 ร่วมวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
- 1.2 ร่วมจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
- 1.3 ร่วมคิดเสนอแนวทางแก้ปัญหา
- 1.4 ร่วมกำหนดความต้องการของชุมชน
- 1.5 ร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม
- 1.6 ร่วมเสนอโครงการ/แผนงาน/กิจกรรม

2. ร่วมดำเนินการ (Implementing Participation) ได้มีส่วนร่วมในเรื่องดำเนินการ

ดังนี้

- 2.1 ร่วมแรงในการดำเนินงาน
- 2.2 ร่วมใจหรือการสนับสนุนให้กำลังใจ
- 2.3 ร่วมสนับสนุนทรัพยากร
- 2.4 ร่วมบริหารงาน เช่น ระดมทรัพยากร จัดสรรทรัพยากร แก้ปัญหา ประสานงาน

3. ร่วมประเมินผล (Evaluation Participation) โดยมีส่วนร่วมในเรื่อง ดังนี้

- 3.1 ติดตามความก้าวหน้า ความสำเร็จ
- 3.2 สรุปผล

3.3 รายงานผลการดำเนินงาน จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีขั้นตอนไม่แตกต่างกัน โดยรวม หากจะแตกต่างกันในรายละเอียดส่วนย่อยและเป้าหมายของงานที่ปฏิบัติเป็นหลัก ส่วนแนวคิดที่ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการทั่วไปเป็นอย่างมากเป็นแนวคิดของ Cohen and Uphoff ซึ่งได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การ

มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วม ร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

1.4 การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ ดังนี้

Cohen and Uphoff (1980 : 6) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร
2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

รติยานภิก รัชตะวรรณ และคณะ (2561 : 233) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือการดำเนินการใด ๆ อย่างมีประสิทธิภาพตามสิทธิและหน้าที่ของชุมชน ที่มีเป้าหมายหลักในการตอบสนองความต้องการร่วมกันของประชาชน โดยให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี และทัศนคติของบุคคลในชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมมือกันดำเนินการติดตามประเมินผล และร่วมรับผิดชอบหรือร่วมใช้ผลประโยชน์จากการดำเนินงานนั้น

มาลี เบ็ญจะมโน (2546 : 27) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในองค์กร โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและกระทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกัน ตลอดจนร่วมพิจารณากำหนดปัญหา ความต้องการของประชาชน ในท้องถิ่นของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ลุล่วงไป

1.5 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน

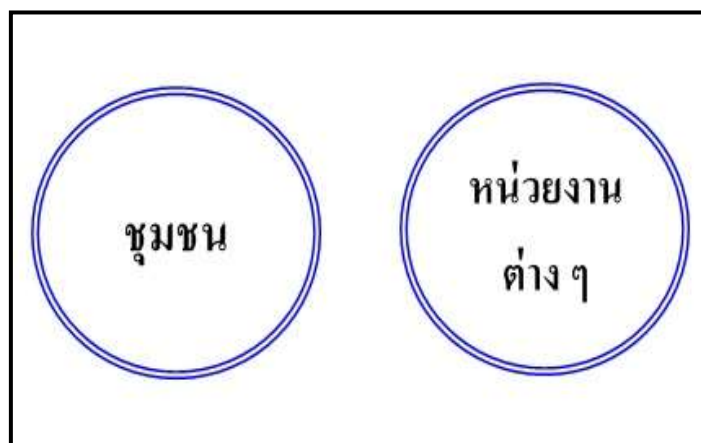
ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นมีหลายขั้นตอน และหลายวิธีการ ดังที่ Cohen and Uphoff (1980 : 213-218) และ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 143) ได้แบ่งขั้นตอน การมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วยการเริ่มแสดงความคิดเห็นเพื่อกำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินกิจกรรมร่วมกันตัดสินใจในการดำเนินการ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนทรัพยากร บริหาร การประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วยผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล ขั้นตอนนี้ควรได้รับความเท่าเทียมกัน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

1.6 รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชน

องค์การสหประชาชาติ (United Nation 1981) ได้รวบรวมรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง จะเป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นไปโดยการอาสาสมัคร หรือการรวมตัวกันขึ้นเอง เพื่อแก้ปัญหาของกลุ่มของตนเอง โดยเน้นการกระทำที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือจากภายนอก ชุมชน หน่วยงาน ต่าง ๆ

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง
ที่มา : United Nation, 1981, อ้างถึงใน ปิยนุช สมสมัย, 2553

2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบ หรือสนับสนุนโดยรัฐบาล หรือหน่วยงานอื่น ๆ เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนา ชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ

ภาพที่ 3 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบชักนำ
ที่มา : United Nation, 1981, อ้างถึงใน ปิยนุช สมสมัย, 2553

3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมภายในการดำเนินนโยบายของรัฐบาล ภายใต้การจัดการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรง ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้ รับผลในระยะยาว

ภาพที่ 4 แสดงรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบบังคับ
ที่มา : United Nation, 1981, อ้างถึงใน ปิยนุช สมสมัย, 2553

1.7 การวัดระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน (Arnstein, 1995)

ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ ได้แก่

1.7.1 ระดับที่ไม่มีส่วนร่วม (Non-participation) แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ คือ

(1) การชี้นำและถูกควบคุม (Manipulation)

(2) การโน้มน้าว และเกลี้ยกล่อม (Therapy) ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระดับนี้

คือ การได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ หรือมีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง ควรได้รับการอบรมถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้มีจิตสำนึกที่ดีต่อไป

1.7.2 ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of Tokenism) ได้แก่

(1) การรับรู้ข้อมูล (Informing) เป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ชุมชน ได้รับทราบทางเดียวไม่มีช่องทางอื่นให้แสดงความคิดเห็นและไม่มีอำนาจในการตัดสินใจต่อรอง

(2) ร่วมกันปรึกษาหารือ (Consultation) ชุมชนได้มีโอกาสในการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ และร่วมกันปรึกษาหารือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบาย แต่ยังไม่มีความอำนาจในการตัดสินใจ

(3) ร่วมแสดงความคิดเห็น (placation) ชุมชนสามารถร่วมกันกำหนดข้อตกลงต่าง ๆ ได้ สามารถเสนอข้อคิดเห็นเรียกร้องอย่างมีขั้นตอน แต่การตัดสินใจยังขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจ

1.7.3 ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Degree citizen power) ได้แก่

(1) เป็นหุ้นส่วน (Partnership) การมีส่วนร่วมลักษณะนี้เป็นการให้ชุมชน สามารถเสนอข้อต่อรองระหว่างกลุ่มที่มีอำนาจ และเกิดจากการรวมกลุ่มกันในชุมชน มีผู้นำ

รับผิดชอบกลุ่มของตนเอง ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ที่มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เพื่อจัดการเก็บรวบรวมข้อมูล และข้อเสนอแนะร้องเรียน ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีอำนาจต่อรองอย่างแท้จริง

(2) ระดับที่มีตัวแทนตัดสินใจ (Delegated power) การมีส่วนร่วมลักษณะนี้เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมตัดสินใจน้อยแต่ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน โดยผู้ที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบสามารถติดตามการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ได้

(3) ระดับที่ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจ (Citizen Control) การมีส่วนร่วมลักษณะนี้เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมของชุมชน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ชุมชนจะต้องสามารถดำเนินการวางแผนกิจกรรมโครงการ ดำเนินกิจกรรม ติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมได้เองอย่างแท้จริง แต่มีความเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

ตารางที่ 1 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ที่มา : สุธาวิ กลิ่นอุบล, 2562

ระดับการมีส่วนร่วม	วัตถุประสงค์	ผลที่ได้รับ	รูปแบบการมีส่วนร่วม
1. ระดับที่ไม่มีส่วนร่วม			
1.1 ถูกควบคุมและชี้นำ (Manipulation)	ให้ข้อมูลความรู้แก่ชุมชน	ชุมชนรับรู้ในกระบวนการวางแผน	การแถลงข่าว แจกหนังสือพิมพ์
1.2 การเกลี้ยกล่อมและ โน้มน้าว (Therapy)	ปลูกฝังจิตสำนึกจากผู้มีอำนาจ เพื่อให้เกิดทัศนคติตามที่ต้องการ	ยอมรับการวางแผน	
2. ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน			
2.1 การรับรู้ข้อมูล (Informing)	แจ้งให้ชุมชนทราบถึงอำนาจและสิทธิ โดยไม่รับความคิดเห็นสะท้อนกลับของชุมชน และไม่มีอำนาจต่อรอง	ชุมชนจำต้องยอมรับข้อมูลเท่านั้นและปล่อยให้การตัดสินใจเป็นของผู้มีอำนาจ	ใบปลิว โปสเตอร์ แบบสอบถาม นิทรรศการ เปิดศูนย์ข้อมูลข่าวสาร รายการ ทางโทรทัศน์
2.2 การร่วมกันปรึกษาหารือ (Consultation)	ชุมชนรับรู้และสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายและแผนพัฒนา	รับรู้ถึงผลตอบรับจากชุมชน แต่ชุมชนไม่มีหลักประกันว่าความคิดของพวกเขาจะถูกนำมาใช้ในการตัดสินใจ	ประชาพิจารณ์ เสวนา ประชาชน เยี่ยมชม โครงการ การสนทนา กลุ่มย่อย เวทีสาธารณะ

ตารางที่ 1 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน (ต่อ)

ระดับการมีส่วนร่วม	วัตถุประสงค์	ผลที่ได้รับ	รูปแบบการมีส่วนร่วม
2.3 การร่วมกันแสดงความคิดเห็น (placation)	เพื่อคัดเลือกตัวแทนเข้าร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในชุมชน	ได้คณะกรรมการหรือตัวแทนชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นในชุมชนให้ประสบความสำเร็จ	ประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน
3. ระดับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ			
3.1 การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)	ชุมชนและผู้มีอำนาจสามารถร่วมกันสร้างข้อตกลงและพิจารณาตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ	ชุมชนสามารถตรวจสอบเรียกร้อง ผู้นำชุมชนมีอำนาจ ต่อรองอย่างแท้จริง	องค์กรชุมชนที่ประกอบด้วยผู้มีความรู้ ในระดับปฏิบัติการ ด้านกฎหมาย ด้านการบริหารจัดการ
3.2 ระดับที่มีตัวแทนตัดสินใจ (Delegated power)	ชุมชนสามารถดำเนินการมอบหมายงานต่าง ๆ ให้กับองค์กรโดยมีชุมชนเป็นผู้ดูแล	ชุมชนมีอำนาจในกระบวนการตัดสินใจ สามารถกำหนดทวงถาม ตรวจสอบ ปรับเปลี่ยนยกเลิก นโยบายต่าง ๆ จัดทำ แผนนโยบายในการพัฒนาได้ โดยผ่านทาง องค์กรชุมชนมีอำนาจ ในการตัดสินใจ	คณะกรรมการติดตามประเมินผล การสอบถามชุมชน
3.3 ระดับที่ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ (Citizen Control)	ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนได้โดยไม่ต้องมีหน่วยงานมาให้ความช่วยเหลือ	ชุมชนสามารถดำเนินการวางแผนเป้าหมายของตนเอง เอาไว้ได้และมีการตรวจสอบติดตามกิจกรรมต่าง ๆ ได้	การลงประชามติ

1.8 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของชุมชน

วันชัย วัฒนศัพท์ (2551: 21 - 26) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ ดังนี้

1. คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น บ่อยครั้งที่กระบวนการของการปรึกษาหารือกับสาธารณชนช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์ และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย สาธารณชนสามารถผลักดันให้เกิดการคิดทบทวนสมมติฐานที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งอาจทำให้ไม่เห็นคำตอบที่มีประสิทธิภาพที่สุด บ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกต่างๆ ใหม่ นอกเหนือจากการให้ความสำคัญกับเวลา และแน่นอนเวลาที่เสียไปจากวิธีการที่ได้ใช้มาก่อน ในอดีตบ่อยครั้งที่ประชาชนมีข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่หรือเกี่ยวกับการนำการตัดสินใจไปดำเนินการอย่างไร ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างโครงการที่สำเร็จและไม่สำเร็จ

2. ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง การมีส่วนร่วมของประชาชนใช้เวลาไม่กี่ครั้งถึงแม้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นส่วนควบของกระบวนการตัดสินใจ แต่คงไม่ใช้เวลามากอย่างที่หลาย ๆ คนคิด การตัดสินใจฝ่ายเดียวอาจจะเร็วที่สุด แต่ในที่สุดแล้วจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมากในการดำเนินการ บ่อยครั้งที่มีการต่อต้านมากเสียจนไม่อาจดำเนินการได้เลย

3. การสร้างฉันทามติ โครงการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจสร้างข้อตกลง และข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน ช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรมต่อการตัดสินใจของรัฐบาล

4. การนำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชน มีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น และทันทีที่การตัดสินใจเกิดขึ้น พวกเขา ก็อยากเห็นว่ามันเป็นผลทางปฏิบัติไม่เพียงแต่เกิดการสนับสนุนทางการเมืองเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติแต่ละกลุ่มต่าง ๆ และปัจเจกชนแต่ละคนยังอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

5. การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุดทันทีที่ข้อโต้แย้งคุ่เดือดขึ้น และแบ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกัน จะทำให้เกิดความยากขึ้นในการแก้ปัญหา การมีส่วนร่วมของประชาชนเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาแสดงความต้องการ และข้อห่วงกังวลโดยปราศจากการเป็นฝ่ายตรงข้ามกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่แรกเริ่มสามารถช่วยลดความน่าจะเป็นที่ชุมชนจะพบกับ การเผชิญหน้าที่เจ็บปวดอย่างไ้ก็ดี การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่สิ่งวิเศษที่สามารถเป็นอะไรได้ ทุกอย่าง การมีส่วนร่วมไม่อาจลดหรือกำจัดความขัดแย้งทั้งหมดได้

6. การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรม วิธีที่จะบรรลุและคงไว้ ซึ่งความชอบธรรม โดยเฉพาะเมื่อต้องมีการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกันก็คือ การดำเนินการตามกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใสและมีความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชน และมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โครงการมีส่วนร่วมของประชาชน จะช่วยให้ประชาชนได้รับข้อมูลมากกว่าถึงเหตุผลเบื้องหลังของการตัดสินใจนั้น

7. การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ขององค์การมาทำงานกับสาธารณชนในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน พวกเขาจะเริ่มมีความอ่อนไหวมากขึ้นต่อความห่วงกังวลของสาธารณชน และมุมมองที่สาธารณชนมองการทำงานขององค์การ มุมมองเหล่านี้มักเกิดขึ้นจากภายในเพื่อที่เจ้าหน้าที่จะมีความตระหนักมากขึ้นต่อการ

ตอบสนองที่อาจเกิดขึ้นของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กร แม้ในกรณีที่ประเด็นไม่ใหญ่เพียงพอที่จะทำโครงการการมีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการ

8. การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีสาธารณชนที่มีความรู้ การมีส่วนร่วมไม่เพียงแต่เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นเนื้อหา แต่ยังเรียนรู้ว่าการตัดสินใจที่ทำได้โดยรัฐบาลเกิดขึ้นได้อย่างไร และเพราะเหตุใดการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นการฝึกอบรมผู้นำในอนาคตอีกด้วย เนื่องจากประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องกับโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชน พวกเขาจะเรียนรู้วิธีการสร้างพลังอำนาจต่อผู้อื่นและเรียนรู้วิธีการประสานงานกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการฝึกอบรมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ วันนี้แต่ละคนอาจเป็นเพียงตัวแทนกลุ่มหรือกลุ่มผลประโยชน์ พรุ่งนี้พวกเขาจะเป็นแหล่งศูนย์รวมของผู้นำในระดับภาคและระดับชาติ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้นำในอนาคตจะเรียนรู้ทักษะของการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน

ดังนั้นการมีส่วนร่วมผู้วิจัยได้นำมาสรุปครั้งนี้ว่า แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม คือ การที่บุคคลกลุ่มบุคคลหรือองค์กรในชุมชน ซึ่งเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม โดยการมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อกำหนดเป้าหมายของชุมชน และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือ โครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

โกวิท พวงงาม (2553 : 127) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจของงานพัฒนาชุมชน โดยยึดหลักของการมีส่วนร่วมที่ว่า ประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนนั้นเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนนั่นเอง นอกจากนี้

พัฒน์ บุญรัตพันธุ์ (2549 : 5-7) ได้สรุป แนวความคิด ขั้นพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาในแง่ของกรรมวิธี หมายถึง การพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ และมีขั้นตอน โดยเฉพาะที่จะช่วยบุคคลให้บรรลุถึงทรรศนะและศรัทธา และขีดความสามารถที่จำเป็น เพื่อที่จะให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้ตามแนวการปกครองระบอบประชาธิปไตยและความจำเป็นก่อนหลัง ซึ่งบุคคลได้เป็นผู้กำหนดขึ้นหลังจากที่เขาได้มีขีดความสามารถเพิ่มขึ้น

2. การพัฒนาในแง่ของวิธีการ คือ จะเป็นไปในลักษณะที่เป็นเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ตามที่ผู้นำวิธีการพัฒนาชุมชนมาใช้เป็น ผู้กำหนดขึ้นมา โดยจะมุ่งไปอยู่ที่ความสำเร็จของผลงานที่กำหนดไว้เป็นวัตถุประสงค์ แต่ทั้งนี้ก็ต้องให้เป็นไปตามขั้นตอนของกรรมวิธีพัฒนาชุมชน

3. การพัฒนาในแง่ของโครงการ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ ประการแรกจะต้องมีโครงการที่ได้รับการวางแผนอย่างดี ประการที่สองจะต้องมีการส่งเสริมการช่วยเหลือตนเอง

ประการที่สามจะต้องมีการสนับสนุนทางด้านวิชาการ ตัวบุคคล และวัสดุ และ ประการสุดท้ายจะต้องมีการประสานงานของหน่วยราชการต่าง ๆ ในการช่วยเหลือชุมชน

4. การพัฒนาในแง่ของขบวนการ คือ ขบวนการพัฒนาชุมชนเกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และ อารมณ์รุนแรง ซึ่งบางครั้งก็มิได้ประกอบกับความคิดอย่างมีเหตุมีผลตรงไปตรงมา นักพัฒนาที่ศรัทธาในเรื่องขบวนการ จึงได้แก่บุคคลผู้ที่อยากเห็นการปฏิรูปในชนบทของประเทศที่กำลังพัฒนา และต้องการอย่างแน่วแน่ที่จะขจัดความเลื่อมล้ำต่ำสูงในสังคม และต้องการให้มวลชนซึ่งอยู่ในฐานะด้อยต่ำได้เป็นอิสระจากวัฏจักรแห่งปัญหาของโรคภัยไข้เจ็บความไม่รู้ และความยากจน

โกวิท พวงงาม (2553 : 126) ยังสรุปแนวความคิดพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนว่า การพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในศักยภาพหรือพลังความสามารถของคน เพราะการดำรงอยู่หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือการเสื่อมถอยของชุมชนขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ จึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาคนให้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและชุมชนร่วมกันสร้างมาตรฐาน ในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง สรุปแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน หมายถึง การก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือ พัฒนาทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง เพื่อเป็นการกระตุ้นหรือการชักจูงให้เกิดพลังการทำงานของประชาชน ซึ่งการพัฒนาที่ได้ผลดีและถาวรควรเกิดจากพลัง และขีดความสามารถของประชาชนในชุมชนที่ได้ผลึกกำลังกันขึ้นมา ผสมผสานกับการสนับสนุนจากพลังของการปกครองแห่งรัฐ เพื่อให้การทำงานออกมามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น การที่จะให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นผู้ดำเนินการฝ่ายเดียวนั้น นอกจากยากที่จะประสบความสำเร็จและผลงานไม่มั่นคงถาวรแล้ว ยังอาจนำไปสู่การขยายช่องว่าง และความขัดแย้งระหว่างพลังทั้งสองฝ่ายสังคมนั้นก็จะมีแต่จะถอยหลังและยังเผยให้เห็นถึงความไร้สมรรถภาพของรัฐบาลอีกด้วย

วิชาการพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องของแนวคิดปรัชญาที่เพิ่งค้นพบไม่มากนักและการพัฒนาชุมชนยังอยู่ในขั้น “การทดลอง” ฉะนั้นจึงไม่อาจกล่าวได้ว่ามีทฤษฎีพัฒนาชุมชนที่แท้จริง แต่การพัฒนาชุมชนมี “หลักการ” ซึ่งหลักการนี้ดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายแห่งการพัฒนาชุมชน หรือเรียกว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพของประชาชน โดยจะต้องเริ่มจากภาวะความเป็นอยู่ของชุมชนพยายามดึงประชาชนให้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกนิสัยและส่งเสริมให้คนได้รู้จัก คิด ตัดสินใจ วางแผน และดำเนินการด้วยตนเอง

วนิดา สุทธิสมบูรณ์ (2541 : 99-100) ได้อธิบายหลักสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนที่สำคัญๆ ไว้ ดังนี้

1. หลักการให้ประชาชนช่วยตนเอง มีความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชน มีความคิดริเริ่มในการวางแผนดำเนินการตามความต้องการของชุมชน มีส่วนร่วมรู้เห็นในการดำเนินงานและมีส่วนได้ส่วนเสียในผลการดำเนินงานนั้น ๆ ประชาชนในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาหรือสามารถพัฒนาชุมชนในทุก ๆ ด้านพร้อม ๆ กันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความความสมัครใจมีผลให้ประชาชนสามารถพัฒนาตนเองได้ โดยการฝึกฝนและเพิ่มทักษะ เป็นการพัฒนาอย่างถาวร ทั้งนี้อาจได้รับการช่วยเหลือหรือนำจากหน่วยงานพัฒนาชุมชนของรัฐบาล ซึ่งมีส่วนช่วยย่วยหรือกระตุ้นโดยการให้การศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ให้ประชาชนในชุมชนมีความชำนาญพอที่จะรู้

ปัญหาของชุมชน มีการกำหนดเป้าหมายและเลือกวิธีการแก้ไขปัญหาและดำเนินการพัฒนา ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ข้อดีของหลักการให้ประชาชนช่วยตนเอง มีดังนี้

1. เป็นการพัฒนาที่เกิดจากการริเริ่มและดำเนินการของประชาชนในชุมชนเอง
2. ฝึกให้ประชาชนในชุมชนมีความคิดริเริ่ม มีความมั่นใจในตัวเอง รู้จักช่วยตนเอง และรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น

3. หลักการพัฒนาชุมชนวิธีนี้พยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทำให้ประหยัดงบประมาณ สำหรับเรื่องแรงงาน ประชาชนจะช่วยเหลือสละแรงงานและเวลาหลักการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น ทรัพยากรในท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนา

2. ชุมชนมีอยู่มากมาย เช่น ทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูใหญ่ เจ้าอาวาส เป็นต้น บุคคลดังกล่าวเป็นที่นับถือของคนในชุมชนเป็นแกนนำในการชักจูงประชาชนในชุมชนให้มาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทรัพยากรบุคคลช่วยพัฒนาชุมชนในด้านแรงงาน กำลังความคิด และทักษะ ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่สามารถ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ดิน น้ำ ทราย กรวด หิน แร่ธาตุ ไม้ เป็นต้น ในการพัฒนาชุมชน ต้องสำรวจให้แน่ชัดว่าชุมชนนั้นมีทรัพยากรอะไรบ้าง เพื่อจะได้นำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนา ทั้งยังประหยัดค่าใช้จ่าย โดยไม่ต้องจัดหาใหม่

3. หลักในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกด้านของชุมชน ได้แก่

1. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
3. มีส่วนร่วมในผลประโยชน์หรือรับผลสำเร็จร่วมกัน
4. มีส่วนร่วมในการติดตามผลและประเมินผลร่วมกัน

กล่าวโดยสรุป หลักการพัฒนาชุมชนนั้น ต้องยึดหลักการสำคัญ คือ การให้ประชาชนช่วยตนเองให้มากที่สุด โดยให้ประชาชนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น หรือมีความคิดริเริ่ม มีความกระตือรือร้น มีความมั่นใจในตัวเอง รู้จักตนเองและรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น สามารถแก้ไขปัญหาหรือสามารถพัฒนาชุมชนในทุก ๆ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสมัครใจ โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ ให้เกิดประโยชน์ในการฝึกฝนและเพิ่มทักษะการพัฒนา ทั้งนี้อาจได้รับการช่วยเหลือหรือแนะนำจากหน่วยงานของภาครัฐ เพื่อให้เกิดงานพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากที่สุด

2.1 ความหมายของการพัฒนาชุมชน นักวิชาการหลายท่านได้ให้คำนิยามของคำว่า “การพัฒนาชุมชน” แตกต่างกันไป ยกตัวอย่างนักวิชาการบางท่าน ดังนี้

จิตจำนงค์ กิติกิริติ และชัยวัฒน์ สิทธิธรรมาทร (2532 : 5) ให้ความหมายการพัฒนาชุมชนไว้ว่าเป็นการจูงใจให้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชน เพื่อเปลี่ยนสภาพของส่วนประกอบต่าง ๆ ในชุมชนจากสภาพที่ไม่พึงปรารถนาไปสู่สภาพที่พึงปรารถนาอันเป็น เป้าหมายที่ชุมชนตั้งไว้ โดยมีการวางแผน

ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2544 : 68-69) ได้อธิบายว่า การดำเนินงานของการพัฒนาชุมชน จะสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. โครงการดังกล่าวจะต้องเป็นของและดำเนินการโดยชาวบ้าน ส่วนบุคคลหรือ องค์กรภายนอกเป็นเพียงผู้สนับสนุน หรือให้ข้อคิดเห็นใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์โดยจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ยาวนานกับชาวบ้านจนเป็นที่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

2. โครงการดังกล่าวจะต้องไม่มีผลกระทบหรือขัดแย้งในผลประโยชน์กับผู้มีอิทธิพลในหมู่บ้าน ซึ่งจะทำให้บุคคลเหล่านั้นให้ความร่วมมือและปฏิบัติตัวเป็นผู้นำที่ดี

3. ผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากโครงการดังกล่าวจะต้องมีส่วนร่วมและเห็นดี เห็นชอบโครงการที่ให้ประโยชน์แก่ชาวบ้านอย่างเห็นได้ชัดเจน เช่น การจัดการศึกษา บริการสาธารณสุข หรือการจัดหาสินเชื่อ จึงมักมีโอกาสนประสบความสำเร็จสูง

4. โครงการอาจได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากองค์กรภายนอกหรือจากคน ภายในหมู่บ้านนั้นเอง โครงการที่ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากทั้ง 2 แห่งนี้พร้อมกันไปจะมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง

5. จะต้องนำไปสู่การจัดตั้งสถาบันหรือองค์กรของหมู่บ้านที่มีระบอบรองรับมากกว่า ขึ้นอยู่กับคนใดคนหนึ่งการที่จะเข้ามาสู่จุดนี้ได้

พจน์ บุนยรัตน์พันธุ์ (2549: 2) ได้อธิบายว่า การพัฒนาชุมชน คือ ความศรัทธาในเรื่องความยุติธรรมของสังคม การมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงที่เห็นได้ชัดในหมู่ มวลชนนั้นเป็นเรื่องอารยะสังคมพึงยึดมั่น จากความหมายของการพัฒนาชุมชนของนักวิชาการหลายท่านสามารถสรุป ความหมายของการพัฒนาชุมชนได้ว่า การสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่ชุมชน โดยให้ชุมชนนั้น ๆ ช่วยกันในทุกกระบวนการตั้งแต่คิดทำวางแผนตามลำดับขั้นตอน มีการควบคุมติดตามการพัฒนา เพื่อให้การพัฒนาชุมชนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนหรือความช่วยเหลือของรัฐบาล และองค์กรเอกชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นซึ่งจะส่งผลไปถึงความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงแก่ประเทศชาติต่อไป

2.2 หลักการและวิธีการพัฒนาชุมชนการพัฒนาชุมชนถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ประเทศที่กำลังพัฒนาได้นำไปใช้ เพื่อปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจสังคมของกลุ่มคนที่ยากลำบาก โดยเชื่อมั่นว่าการพัฒนาชุมชน เป็นวิธีการที่เหมาะสมที่สุดวิธีหนึ่ง เพื่อยกระดับการครองชีพและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ประชาชนในชนบทกำลังเผชิญอยู่การพัฒนาชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน ซึ่งรัฐบาลก็นำมาใช้โดยพยายามใช้เป็นเครื่องมือช่วยให้ประชาชนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่ต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมควบคู่กันไปพร้อมกัน

พลุศักดิ์ ชูพาณิชย์กุล (2551 : 10) สรุปสาระสำคัญของการพัฒนาชุมชน ไว้ดังนี้

1. การพัฒนาชุมชน คือ ความพยายามที่จะยกมาตรฐานการครองชีพของประชาชนภายในกลุ่มให้ดีขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชน คือ การทำให้คนที่อยู่ในชุมชนนั้นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือจากราษฎรเองเข้ามาคิดพิจารณาตัดสินใจ และดำเนินการพัฒนาด้วยตนเองบนพื้นฐานของความสมัครใจ และมีความรับผิดชอบที่จะช่วยตนเอง

2. การพัฒนาชุมชน คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือลักษณะทางกายภาพตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้ดีขึ้น

3. การดำเนินงานจะต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ทั้งนี้หมายถึงว่า กิจกรรมใด ๆ ที่จะนำไปส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติจะต้องเป็นกิจกรรมที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความต้องการอยู่แล้ว หรือเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต่อการดำรงชีพของประชาชน และพยายามกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรู้สึกถึงความจำเป็นนั้นได้

4. การพัฒนาชุมชนต้องใช้หลักการยั่วยุ เร่งเร้า ส่งเสริม สนับสนุนให้ประชาชนเกิดความคิดริเริ่มตลอดจนการดำเนินการไปตามโครงการพัฒนานั้น

5. รัฐบาลหรือหน่วยงานอื่นที่จะให้ความช่วยเหลือจะต้องพิจารณาให้ความช่วยเหลือเฉพาะสิ่งที่เกินความสามารถที่ชุมชนหรือราษฎรจัดหาเองได้ เช่น ความรู้ทางวิชาการวัสดุและเงินที่จำเป็น

6. การพัฒนาชุมชนจะต้องมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงทำหน้าที่เป็นผู้ยั่วยุ กระตุ้นเตือน ให้ประชาชนมีความคิดริเริ่มในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

7. จะต้องมีความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกสาขา เพราะปัญหาของชุมชนอยู่นอกเหนือความสามารถของหน่วยงานหนึ่งโดยเฉพาะ และการพัฒนาชุมชนมุ่งที่จะพัฒนาในทุก ๆ ด้าน หลักการพัฒนาชุมชนถือว่าเป็นหลักหรือจุดยืนในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เพื่อการสร้างสรรค์ความเจริญในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้แก่ชุมชนและประเทศชาติในที่สุด และการที่จะสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนดังกล่าวนี้ต้องฝึกอบรมประชาชนให้รู้จักการช่วยเหลือ ตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กรมการพัฒนาชุมชนได้ให้แนวทางในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนไว้ 10 ประการ ดังนี้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2543 : 36)

1. ต้องพัฒนาชุมชนทุก ๆ ด้านไปพร้อมกัน ถ้าพิจารณาอย่างกว้าง ๆ จะเห็นว่า สิ่งที่จะต้องทำการพัฒนาในชุมชนนั้นมีเพียง 2 ประการ คือ ด้านวัตถุและจิตใจ ด้านวัตถุนั้น หมายถึง สภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุทุก ๆ ด้าน เช่น ถนนหนทาง ที่อยู่อาศัย สถานที่ศึกษา สถานรักษาพยาบาล ไฟฟ้า วิทยุ เป็นต้น เมื่อสภาพแวดล้อมทางวัตถุเจริญก้าวหน้าดีแล้วไม่ได้หมายความว่าสภาพจิตใจของประชาชนจะเจริญก้าวหน้าตามไปด้วยเสมอไป

2. ยึดประชาชนเป็นหลักในการพัฒนาการทำงานกับประชาชนนั้นจะต้องคำนึงถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ ประชาชนกำลังประสบปัญหาอะไรกำลังมีความต้องการอะไร อะไรเป็นปัญหาหรือความ

3. การดำเนินงานจะต้องค่อยเป็นค่อยไป จุดมุ่งหมายของการดำเนินงานพัฒนา ชุมชนก็คือ ต้องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนในชุมชนและวัตถุไปพร้อม ๆ กัน ฉะนั้นการ ดำเนินงานตามกิจกรรมจึงไม่ควรเร่งรีบจนเกินไปจนประชาชนไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร การมุ่งผลงาน ตามกิจกรรมอย่างเดียวนั้น จะไม่ก่อให้เกิดผลการพัฒนาอย่างแท้จริงการดำเนินงานจึงต้องค่อยเป็น ค่อยไป

4. ต้องคำนึงถึงวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือ วัฒนธรรม ในท้องถิ่นมีลักษณะสนับสนุนการพัฒนาแล้ว จึงควรส่งเสริมให้วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นให้ได้มีบทบาทในการพัฒนาให้มากยิ่งขึ้น สิ่งใดที่เป็นการขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี หรือวัฒนธรรมควรหลีกเลี่ยง หรือถ้าเห็นว่าประเพณีบางอย่างไม่ถูกไม่ควรก็ไม่ควรจะไปดำเนินติดต่อยึดตรง ๆ แต่ควรชี้แนะอแนะให้ประชาชนเห็นว่าดีและไม่ดีอย่างไรด้วยเหตุผลแล้วช่วยกัน หาทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น

5. ต้องพยายามใช้ทรัพยากรในชุมชนให้มากที่สุด ผลงานพัฒนาชุมชนนั้นควรจะ เริ่มจากการเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาดัดแปลงใช้ให้เกิดประโยชน์ให้มากที่สุด โดยชี้แนะเสนอแนะ ให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน และนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือแปรรูปเป็นวัสดุเครื่องใช้ในครัวเรือนให้ได้ค่าว่าทรัพยากรในที่นี้ หมายถึง ทุกสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ตัวคน วัตถุ สถาบันทางสังคมและกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น

6. ต้องยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงาน การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะเริ่ม ด้วยการประชุมปรึกษาหารือกันร่วมกันคิดว่าจะทำอะไร เมื่อตกลงกันแล้วก็จะร่วมกันทำโดยมอบหมายงานให้แต่ละคนได้รับผิดชอบร่วมกันงานจะมาจากเบื้องล่าง คือ ตัวประชาชน ในชุมชนเองไม่ได้มาจากถูกสั่งให้กระทำในการเข้าไปแก้ปัญหาของประชาชนนั้น ผู้ปฏิบัติงานพัฒนาจะไม่ใช้วิธีออกคำสั่ง แต่จะให้การศึกษาชักชวนชี้แนะให้ประชาชนได้เห็นปัญหา และร่วมกัน หาทาง แก้ไขโดยความสมัครใจ

7. ต้องใช้หลักการประสานงาน งานพัฒนาชุมชนจะประสบผลสำเร็จมากน้อยแค่ไหนอยู่ที่การประสานงาน เพราะงานพัฒนาชุมชนนั้นมีโรงงานของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง โดยเฉพาะเป็นงานที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบทุกหน่วยงาน และผู้ปฏิบัติงานพัฒนาก็มีใจว่าจะเป็น ผู้เชี่ยวชาญทุก ๆ ด้าน จึงต้องอาศัยการประสานงานเป็นหลักในการดำเนินงาน

8. เริ่มต้นทำงานกับกลุ่มผู้นำก่อน ผู้นำในท้องถิ่นเป็นผู้ที่ประชาชนในชุมชนให้ความเคารพเชื่อถือ จะพูดจาทำอะไรประชาชนส่วนใหญ่จะยอมรับและคล้อยตามการจะกระทำ กิจกรรมพัฒนาในชุมชนหากผู้นำเห็นชอบด้วย ปัญหาการขัดแย้งและการให้ความร่วมมือก็จะน้อยลงหรือหมดไป

9. การดำเนินงานต้องให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติ การจัดทำแผนหรือ กิจกรรม ใด ๆ จะต้องให้เป็นไปตามแผนพัฒนาระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเสมอ

10. ปลุกฝังความเชื่อมั่นในตนเองให้กับประชาชน ความเชื่อมั่นในตนเองเป็นพลังสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานสำเร็จลงได้ แม้งานนั้นจะยากลำบากเพียงใดก็ตาม หากมีความมั่นใจและเชื่อในพลังงานที่ตนมีอยู่แล้ว การดำเนินงานก็จะสำเร็จลงได้โดยไม่ยากนัก

พลศักดิ์ ชูพาณิชย์กุล (2551 : 11) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาชุมชน โดยสรุปได้ ดังต่อไปนี้

1. พิจารณาถึงบริบทของชุมชนเป็นหลักในการเริ่มงาน (Context) บริบทของชุมชนหมายถึง สภาพความเป็นอยู่ในชุมชนซึ่งในการพิจารณานั้น นักพัฒนาควรพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งสภาพความเป็นอยู่ทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การเมือง การปกครอง การที่นักพัฒนาทราบสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนก็สามารถที่จะวางแผนและดำเนินงานพัฒนาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2. การดึงประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วม (Participation) การจัดกิจกรรมการพัฒนาอะไรก็ตามจะต้องดึงหรือชักจูงประชาชนให้เข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมด้วย ตั้งแต่ศึกษาชุมชนวางแผนวางโครงการ ปฏิบัติการตามโครงการและการประเมินผล ซึ่งจะทำให้ได้มากน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับประเภทของกิจกรรมแต่ยึดหลักการที่สำคัญว่าต้องให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งนี้เนื่องจากว่าผลของการดำเนินงานพัฒนานั้น

ส่งผลกระทบโดยตรงต่อตัวประชาชน ดังนั้นควรที่จะให้ประชาชนเลือกแนวทางในการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง

3. การทำงานต้องค่อยเป็นค่อยไป (Gradualness) ความล้มเหลวของการพัฒนาชุมชนเกิดขึ้น เพราะการเร่งรีบทำงานให้เสร็จเร็วเกินไป ก่อนที่จะรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพทั่วไปและปัญหาที่แท้จริงของชุมชนหรือก่อนที่ประชาชนจะมีความเชื่อมั่นในตนเองหรือก่อนที่จะมี ทรัพยากรเพียงพอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่านักพัฒนาต้องการให้มีผลงานออกมาโดยเร็ว ซึ่งมีความ เกี่ยวข้องกับการของบประมาณมาใช้ในการดำเนินงาน ดังนั้นการพัฒนาชุมชนไม่ควรเร่งรีบ จนเกินไป ควรดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไปควรคิดถึงผลกระทบในการพัฒนาชุมชนในระยะยาว

4. การให้ความสำคัญกับคนในชุมชนเป็นหลัก (Man-Center Development) มีความจริงอยู่ประการหนึ่งว่าการช่วยคนไม่อาจสำเร็จได้ ถ้าผู้นั้นไม่ต้องการจะช่วยตนเองโดยหลักการนี้การพัฒนาชุมชนจึงต้องเริ่มด้วยการให้ความสำคัญกับคนในชุมชนเป็นหลัก หรือเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาโดยให้คนในชุมชนค้นหาความต้องการและปัญหา (Identify Need and Problem) ของตนเองให้พบไม่ว่าจะด้วยวิธีกระตุ้นยั่วยุหรือชักจูงก็ตาม

5. การใช้วิธีดำเนินงานแบบประชาธิปไตย (Democracy) การพัฒนาชุมชนจะต้องนำแบบประชาธิปไตยมาใช้เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักคิดด้วยตนเอง รู้จักอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนร่วมกันทำงานตามข้อตกลงที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ยึดถือในเสียงข้างมากและรับฟังเสียงข้างน้อย (Rule of Majority, Right of Minority)

6. การดำเนินงานต้องยืดหยุ่นได้ (Flexible) เนื่องจากสังคมมีความเคลื่อนไหว (Dynamic) ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องเลือกวิธีดำเนินงานให้กว้างและเข้ากับสถานการณ์เหตุการณ์หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงจะต้องเป็นไปเฉพาะวิธีดำเนินงานเท่านั้น โดยยึดมั่นในหลักการวัตถุประสงค์และเป้าหมายเสมอ

7. สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชน (Culture) วัฒนธรรมเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขประตูปัญหาเพื่อเข้าถึงประชาชน การพัฒนาชุมชนจะสำเร็จหรือล้มเหลวเกิดจากความเข้าใจในวัฒนธรรมของชุมชนเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะในแต่ละชุมชน สังคม มีวิถีชีวิต (Way of Life) ที่แตกต่างกัน จนมีคำกล่าวเกี่ยวกับวัฒนธรรมและงานพัฒนาว่า “การเข้าใจ วัฒนธรรมชุมชนได้มากเท่าใดก็จะเข้าใจงานพัฒนาชุมชนได้มากเท่านั้น”

8. ทำงานกับผู้นำท้องถิ่น (Local Leader) การทำงานกับผู้นำท้องถิ่นเป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญอย่างหนึ่ง การพัฒนาชุมชนจะขยายตัวกว้างออกไปและบรรลุวัตถุประสงค์ ได้ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับศักยภาพ ความสามารถของผู้นำในท้องถิ่น ซึ่งจะมีทั้งผู้นำที่เป็นทางการ คือ มีบทบาทตำแหน่งหน้าที่ตามที่ได้รับแต่งตั้งจากทางราชการ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. ครู ในหมู่บ้านหรือตำบล และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คือ ผู้นำที่คนในหมู่บ้านให้ความเคารพนับถือและมีบทบาทในการชักนำการพัฒนา เช่น เจ้าแก้วโรตีสี เจ้าแก้วไร้อ้อย คนเฒ่าคนแก่ พระสงฆ์ เป็นต้น

9. ทำงานกับองค์กรที่มีอยู่ในชุมชน (Community Organization) ในชุมชนใดที่มีสมาคม สถาบัน สโมสร หรือองค์กรอื่น ๆ อยู่ย่อมมีผู้นำขององค์กรนั้นๆ อยู่ด้วย หลักการพัฒนาชุมชนต้องพยายามใช้องค์กรเหล่านี้ให้เป็นประโยชน์โดยดึงเอาสมาชิกหรือตัวแทนขององค์กรเข้ามาร่วมทำงาน เพราะองค์กรต่าง ๆ เหล่านี้จะมีการรวมกลุ่มกันอยู่แล้ว ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการดึงเอากำลังของ

กลุ่มมาใช้ในการพัฒนา แต่ถ้าหากไม่มีองค์กรอยู่ในชุมชนก็ควรส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มตั้งเป็นองค์กรขึ้น โดยการให้การศึกษาลอตจนการฝึกอบรม

10. ทำการประเมินผลตลอดเวลา (Evaluation) การประเมินผลมิใช่เป็นแค่เพียงการเปรียบเทียบผลงานในอดีต เพื่อให้รู้ว่ามีปัญหาเพียงใดเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ถึงข้อดี ข้อเสีย ความผิดพลาด และความสำเร็จในสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมนั้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานครั้งต่อไปได้ ซึ่งในการประเมินผลนั้นสามารถทำได้ในทุกขั้นตอนของการดำเนินงานและเมื่อโครงการเสร็จสิ้นไปแล้ว

11. สอดคล้องกับนโยบายของชาติ (Policy) ไม่มีองค์การใดที่จะเกิดขึ้นถูกต้องตามกฎหมาย ถ้าองค์การนั้นไม่ดำเนินงานให้สอดคล้องกับนโยบายของชาติและเช่นเดียวกันไม่มี องค์การใดจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลให้ดำเนินงาน ถ้าหากองค์การนั้นขัดกับนโยบายของชาติ ด้วยเหตุนี้การพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศผลการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดขึ้นจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับชาติเสมอ ฉะนั้นจึงต้องสอดคล้องเป็นแนวเดียวกันนโยบายของชาติ

12. การทำงานโดยผ่านกระบวนการกลุ่ม (Grouping Process) การทำงานโดยผ่านกระบวนการกลุ่มเป็นหลักการที่ขาดไม่ได้สำหรับการทำงานพัฒนาชุมชน ประชาชนต้องได้รับการกระตุ้นให้ทำงานผ่านกระบวนการกลุ่ม เพราะพลังกลุ่มมีอิทธิพลเข้มแข็งและมั่นคงมากกว่าคน ๆ เดียวจนมีคำกล่าวเกี่ยวกับกลุ่มในงานพัฒนาชุมชนว่า “ไม่มีกลุ่ม ก็ไม่มีการพัฒนาชุมชน” (No Group No C.D.)

13. การพัฒนาชุมชนต้องทำเป็นกระบวนการต่อเนื่อง (Continuity) โครงการใดโครงการหนึ่งที่ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาชุมชนและสำเร็จไปแล้วไม่ได้หมายความว่า งานพัฒนาชุมชนเสร็จสิ้นตามไปด้วย จะต้องมีการเริ่มทำโครงการใหม่ต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด หรือเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง โครงการใหม่นี้อาจใหญ่กว่าเดิมหรือยากกว่าเดิมก็ได้ ซึ่งก็ยอมแล้วแต่ประชาชนจะเป็นผู้กำหนด สำหรับขั้นตอนตามกระบวนการพัฒนาชุมชนที่จะใช้ สำหรับทำโครงการใหม่นั้นก็ไม่จำเป็นต้องเริ่มจากขั้นตอนแรก คือ ขั้นการศึกษาชุมชนแต่อาจเริ่มจากขั้นตอนอื่นได้เลย เช่น เริ่มจากขั้นตอนวางแผนทันทีก็ได้

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการให้ความรู้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้เลือกใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ทั้งต่อตนเองและชุมชนและสามารถตัดสินใจที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ หรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพพร้อมประสบความสำเร็จ กระบวนการพัฒนาชุมชนจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชนจึงจะประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการที่มีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง

2.3 แนวคิดการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระราชทานกระแสพระราชดำริสแก่ปวงชนชาวไทย และทรงรับสั่งตอนหนึ่งเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวทางที่ให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าได้รับไปปฏิบัติ เพื่อการดำรงชีวิตในยามที่ประเทศประสบภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจเป็นแนวทางที่บุคคลทุกอาชีพทุกระดับชั้นสามารถปฏิบัติได้ โดยเฉพาะสำหรับประชาชนในชนบทการเกษตร “ทฤษฎีใหม่” ในขั้นแรกนั้นเป็น “เศรษฐกิจพอเพียง” หมายถึง การพยายามพึ่งตนเอง ช่วยตนเองให้

มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ให้ “พอมิ พอกิน” โดยเฉพาะอาหารและที่อยู่อาศัยส่วนที่ไม่สามารถผลิตเองได้ก็แลกเปลี่ยน หรือซื้อจากภายนอกบ้างแต่ควรซื้อและใช้จากของที่ผลิตในท้องถิ่นหรือในประเทศให้มากที่สุด พยายามก่อกวนให้น้อยที่สุดและควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และพอใจในสิ่งที่ได้รับมาโดยชอบธรรมไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยหรือให้มีรายจ่ายไม่เกินไม่รายรับ (กฤษณา วงษาสันต์และคณะ, 2542 : 228-229)

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541 : 1-2) ได้กล่าวถึงการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนว่า จะต้องพัฒนาใน 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านจิตใจจะต้องสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดีในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ตนเอง ชุมชน และประเทศชาติโดยมีจิตใจดีมีเมตตาเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีการเชื่อมสัมพันธ์กันจนเกิดเป็นเครือข่ายและเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างชาญฉลาด สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้คุ้มค่ามากที่สุด และหาแนวทางเพิ่มมูลค่าบน หลักการของความยั่งยืน
4. ด้านเทคโนโลยี ปัจจุบันเทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว มีทั้งให้คุณและให้โทษ ดังนั้นจึงต้องเลือกใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ บนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและประเทศชาติ
5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักจะมุ่งที่การเพิ่มรายได้และไม่มีการมุ่งที่จะลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จึงต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลักพออยู่พอกิน พอใช้ หลังจากนั้นจึงจะคิดหารายได้ในลักษณะค่อยเป็นค่อยไป หลีกเลี่ยงจากการก่อหนี้ โดยไม่มีผลตอบแทนที่คุ้มค่าและพยายามลดความเสี่ยงด้านต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหนทางที่จะทำให้ประเทศชาติหลุดพ้นจากสภาพความเป็นอยู่ที่ทรัพยากรไม่เพียงพอต่อความต้องการ เกิดการแย่งชิงทรัพยากรกันของคนในชาติอย่างที่ผ่านมา ประกอบกับภารกิจของกรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย ซึ่งถือเป็นหน่วยงานหลักสำคัญหน่วยงานหนึ่งที่ได้ทำงานร่วมกับประชาชนอย่างแท้จริง มีความคุ้นเคยสนิทสนมกับประชาชนในพื้นที่ทำให้การพัฒนาชุมชนซึ่งจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงโดยนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแท้จริง

ดังนั้นทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนผู้วิจัยได้นำมาสรุปครั้งนี้ว่า การปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ของชุมชน และการทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น รวมทั้งมาตรฐานความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความเจริญด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองตามแนวทางที่ชุมชนต้องการโดยความคิดริเริ่ม การพึ่งพาตนเองและความร่วมมือกันของชุมชน และวัฒนธรรมตลอดถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และประชาชนเป็นผู้กระทำการโดยมีรัฐบาลและภาคเอกชนสนับสนุน

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ปัจจุบันการดำรงชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป มีการแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา ทำให้ทุกคนต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับยุคสมัยเพื่อความอยู่รอดในสังคม ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ต้องสวนทางกับแนวคิดด้านเศรษฐกิจพอเพียงและสิ่งดี ๆ ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เน้นความพอดีบางคนเรียกว่าปรัชญาเศรษฐกิจ แบบมัธยมา คือ ยึดทางสายกลาง ทั้งนี้ถ้าทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของแนวคิดดังกล่าว และน้อมรับนำไปปฏิบัติตามปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด สังคมไทยก็必将มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีอาชีพเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเอง และสามารถยกระดับคุณภาพความเป็นอยู่ได้ โดยการดำเนินชีวิตในแบบเรียบง่ายภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ปัจจุบันองค์การสหประชาชาติได้กล่าวกับ ประเทศต่าง ๆ ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นตัวอย่างที่ควรปฏิบัติตาม เพราะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มีความพอเพียง ซึ่งหมายถึง ความพอประมาณความมีเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีต่อผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกโดยอาศัยความรอบรู้รอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้เพื่อวางแผนและดำเนินการ นอกจากนี้ต้องเสริมสร้างพื้นฐานทางด้านจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และความรอบรู้ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความสมดุลและเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น (เมธาสิทธิ์ ธัญรัตนศรีสกุล, 2558 : 10-11)

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง จึงประกอบด้วยคุณสมบัติ ดังนี้

1. ความพอประมาณ คือ การดำรงชีวิตให้เหมาะสมซึ่งเราควรจะมี ความพอประมาณ ทั้งการหารายได้ และพอประมาณในการใช้จ่าย ความพอประมาณในการหารายได้ คือ ทำงานหารายได้ ด้วยช่องทางสุจริต ทำงานให้เต็มความสามารถไม่เบียดเบียนผู้อื่น ส่วนความพอประมาณในการใช้จ่าย หมายถึง การใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะความเป็นอยู่ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยหรือใช้จ่ายเกินตัวและในขณะเดียวกันก็ใช้จ่ายในการดูแลตนเอง และครอบครัวอย่างเหมาะสมไม่อยู่อย่างลำบากและฝืดเคืองจนเกินไป

2. ความมีเหตุผล ไม่ว่าจะเป็นการทำธุรกิจหรือการดำรงชีวิตประจำวัน เราจำเป็นต้องมีการตัดสินใจตลอดเวลา ซึ่งการตัดสินใจที่ดีควรตั้งอยู่บนการไตร่ตรองถึงเหตุรวมทั้งคำนึงถึงผลที่อาจตามมาจากการตัดสินใจอย่างรอบคอบ ไม่ใช่ตัดสินใจตามอารมณ์หรือจากสิ่งที่คนอื่นบอกมาโดยปราศจากการวิเคราะห์

3. ภูมิคุ้มกัน คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับกับความเปลี่ยนแปลงในโลกที่ไม่มีอะไรแน่นอน ทั้งสภาพลมฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตร การเปลี่ยนแปลงในบริษัทคู่ค้า การเลิกจ้างพนักงานในบริษัทใหญ่ หรือแม้แต่ว่าความไม่แน่นอนของสถานการณ์ทั้งในและต่างประเทศ ที่มีผลต่อการลงทุนเราจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะดำรงอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง และตั้งอยู่ในความไม่ประมาทอยู่เสมอ เช่น เตรียมแผนสำรองสำหรับแต่ละสถานการณ์ การมีรายได้หลายทางเพื่อลด ความเสี่ยงใน

วันที่ถูกเลิกจ้าง หรือการกระจายความเสี่ยงในการลงทุน โดยมีเงื่อนไขของการตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรมให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ ดังนี้

1. เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วย การมีความรู้รอบตัวเกี่ยวกับศาสตร์วิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในรอบด้าน และมีความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาวางแผนและระมัดระวังในการดำเนินชีวิต

2. เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

3.2 โครงสร้างและเนื้อหาของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติ นำสู่ความสมดุลอันส่งผลให้มีความสุขอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2555 : 76)

1. ความพอประมาณ หมายถึง การที่เรามีความพอเหมาะพอดีสมกับฐานะของเรา โดยไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งในด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการอย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักคุณธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วง รู้จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส อุปสรรค และคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบรอบรู้ วิชา รู้เรา รู้จักเลือก นำสิ่งที่ดี และเหมาะสมมาประยุกต์ใช้

3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถบริหารความเสี่ยงปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

การปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอเพียงนั้น จะต้องเสริมสร้างให้คนในชาติมีพื้นฐานจิตใจในการปฏิบัติตนดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนัก นายกรัฐมนตรี, 2555 : 89)

1. มีคุณธรรม ทั้งนี้บุคคล ครอบครัว องค์กร และชุมชนที่จะนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ต้องนำระบบคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริตมาประพฤติปฏิบัติก่อนโดยเริ่มจาก การอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว การศึกษาอบรมในโรงเรียน การสั่งสอนศีลธรรมจากศาสนา ตลอดจนการฝึกจิต ข่มใจของตนเอง

2. ใช้หลักวิชาความรู้ โดยนำหลักวิชาและความรู้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ ทั้งในขั้นการวางแผนและปฏิบัติด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง

3. ดำเนินชีวิตด้วยความเพียร ความอดทน มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ

สุมิตร สุวรรณ และคณะ (2558: 42) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิด เชิงปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางให้แก่พสกนิกรชาวไทย โครงสร้างของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

ภาพที่ 5 แสดงโครงสร้างของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา : จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช ธรรมปิยา 2557

3.3 การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติทุกคนสามารถน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือการเกิดจิตสำนึกมีความศรัทธา เชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเองแล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม และประเทศชาติต่อไป

แนวทางปฏิบัติโดยเริ่มจากตัวเองก่อน ด้วยการฝึกจิตข่มใจตนเองและอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้มีคุณธรรมกินอยู่ตามอัตภาพ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถไม่ทำอะไรเกินตัวไม่ลงทุนเกินขนาด ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาและมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคตและเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น การหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554 : 11)

ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว แนวทางปฏิบัติโดยเริ่มจากตัวเองก่อนด้วยการฝึกจิตข่มใจตนเอง และอบรมเลี้ยงดูคนในครอบครัวให้มีคุณธรรม กินอยู่ตามอัตภาพพึ่งพาตนเอง อย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่ลงทุนเกินขนาด ดำเนินชีวิตโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคตและเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น การหาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายประหยัด แต่ไม่ใช้ตระหนี่ ลด ละ เลิกอบายมุข รู้จักคุณค่ารู้จักใช้ รู้จักออมเงิน และสิ่งของเครื่องใช้ดูแลรักษาสุขภาพให้แข็งแรง มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรมประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้

อย่างเหมาะสม รวมทั้งบริหารความเสี่ยงด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

ตัวอย่างความพอเพียง เช่น ถ้ามีกระเป๋าสีอยู่ 4 ใบ แต่อยากซื้อใบที่ 5 ต้องคำนึงถึงหลักสำคัญในองค์ประกอบของปรัชญาฯ คือ พอประมาณ มีเหตุผล และภูมิคุ้มกันหากซื้อแล้วต้องพิจารณาว่ามีเงินพอใช้ถึงสิ้นเดือนหรือไม่ หากไม่พอแสดงว่าภูมิคุ้มกันบกพร่องจึงไม่ควรซื้อ กระเป๋า แต่หากมีเงินเดือนมากพอไม่เดือดร้อน และจำเป็นต้องใช้ก็สามารถซื้อได้ แต่ราคาต้อง เหมาะสมด้วย หรือหากครอบครัวมีปัญหาเรื่องเป็นหนี้ต้องไปดูเหตุปัจจัยของการเป็นหนี้ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ โดยลงบัญชีแบ่งประเภทรายรับรายจ่าย หากรายจ่ายใดสามารถควบคุมได้และเป็นรายจ่ายที่ไม่จำเป็นก็ให้ลดหรือยกเลิกไป เช่น โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่หรือสิ่งของที่เป็นอบายมุขทั้งปวง ความพอเพียงในชุมชนแนวทางปฏิบัติคนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวมช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบนหลักของความรัก สามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันภายในชุมชนและนอกชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์หรือองค์กรการเงินชุมชน สวัสดิการชุมชนการช่วยเหลือรักษา ความสงบ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์สุขได้อย่างเหมาะสม

ตัวอย่างความพอเพียงในชุมชน คนในชุมชนร่วมกันศึกษาข้อมูลในชุมชนเพื่อให้รู้จัก ตัวเอง ชุมชน ทรัพยากรในชุมชน โลกภายนอก และรู้สาเหตุปัญหาที่มาของผลกระทบต่าง ๆ แล้วร่วมกันหาวิธีแก้ปัญหาและวางแผนป้องกันปัญหาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงพัฒนาสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ แล้วนำมาต่อยอดเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชนในทางที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชุมชนให้มีความ “รู้จัก สามัคคี” มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน รอบคอบ มีความเพียร มีสติปัญญา และที่สำคัญคือมีความสุขบนความพอเพียงไม่ฟุ้งเฟ้อไม่โลภไม่ติดการพนันไม่เป็นหนี้ไม่ลุ่มหลงอบายมุขดังตัวอย่างที่เกิดขึ้น ในช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจชุมชนที่ไม่ปฏิบัติเช่นนี้ก็ไปไม่รอด ตรงข้ามกับชุมชนที่ปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็สามารถคงความเข้มแข็ง และยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง ความพอเพียงระดับประเทศ แนวทางปฏิบัติเน้นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่งเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้จัก สามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดความพอเพียงนำสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” อย่างเข้มแข็ง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

ตัวอย่างความพอเพียง เช่น การกำหนดนโยบายพัฒนาประเทศ และการเปิดเสรีควรกระทำอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยเน้นการเพิ่มภูมิคุ้มกันและเสริมสร้างทุนมนุษย์ ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมปลูกฝังคุณธรรม ความสามัคคี ความรู้ความเพียร ความอดทน เกื้อกูล แบ่งปัน ความซื่อสัตย์ และความกตัญญูให้กว้างขวาง การดำเนินนโยบายการเงินการคลัง และการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ต้องดำเนินการอย่างรอบรู้รอบคอบระมัดระวังคำนึงถึงความพอประมาณ คุ่มค่า มีเหตุผล โปร่งใส สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และพอดีกับทรัพยากร รวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์สุข

แก่ประชาชนอย่างแท้จริง มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะที่จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีและบทเรียนจากการพัฒนาหรือร่วมมือกันพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง กลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักการแห่งความพอเพียงรู้จัก สามัคคี ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด

ดังนั้นทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงผู้วิจัยได้นำมาสรุปครั้งนี้ว่า เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนความไม่ประมาท ด้วยการใช้ความรู้และคุณธรรม เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตัวเองได้ และเมื่อแผ่ไปถึงสังคม ซึ่งเราสามารถนำหลักการปฏิบัติไปปรับใช้ได้ทั้งในชีวิตการทำงาน และการดำรงชีวิต

4. บริบทชุมชนบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

4.1 ประวัติหมู่บ้านสันปูเลย หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

อาณาจักรบริเวณที่เป็นที่ตั้งหมู่บ้านสันปูเลยเดิมเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เป็นป่าละเมาะมีต้นอ้อต้นแขม และต้นหญ้าคาขึ้นทั่วไป มีต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นแซมประปรายเป็นบริเวณกว้างนับร้อยไร่ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เช่น เก้ง กวาง เนื้อทราย หมูป่า ฯลฯ มีพรานและผู้คนจากหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น บ้านด้าย บ้านจ้อง บ้านถ้ำ บ้านโป่ง และจากพื้นที่แหล่งอื่น ๆ มาทำการล่าสัตว์อยู่เนืองนิจ จนสัตว์ป่าเหล่านั้นหายสาบสูญ หรือหลบหนีไปจากพื้นที่บริเวณนี้ประมาณปี พ.ศ.2500 ทำให้เป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่าเหมาะแก่การแผ้วถางเป็นพื้นที่เพาะปลูก โดยเฉพาะการทำนาท่ามกลางป่ารก้างมีโขด และสันดอนหรือที่เรียกกันว่า “สันดิน” ทอดยาวแนวเหนือ-ใต้ มีความกว้างโดยเฉลี่ยประมาณ 200 เมตร ยาวประมาณ 2 กิโลเมตรเศษ เหมาะแก่การปลูกบ้านเรือนที่อยู่อาศัยบนสันนี้ นอกจากหญ้าคาและพืชอื่น ๆ ที่ขึ้นแซมโดยเฉพาะพืชตระกูลข่า คือ ต้นไพร ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ปูเลย” ซึ่งเป็นสมุนไพรชั้นเลิศชนิดหนึ่ง โดยเฉพาะสตรีหลังคลอดนิยมนำมาต้มอาบ ต้มกิน เป็นยาชักมดลูก ชาวบ้านทั่วไปมักเก็บไปใช้ประโยชน์ จึงเป็นที่มาของหมู่บ้าน “บ้านสันปูเลย”

ย้อนไปเมื่อประมาณ พ.ศ. 2487 มีครอบครัวของนายปัน กุยก้าว พร้อมบุตรหลานเครือญาติ ซึ่งมีสมาชิกในครัวเรือน 13 คน ได้อพยพพาครอบครัวมาตั้งรกรากปลูกบ้านเรือน จำนวน 3 ครัวเรือน ทำการแผ้วถางทำมาหากินด้วยการปลูกผักปลูกข้าวทำนา ต่อมาจึงมีครอบครัวอื่น ๆ ททยอยมาสมทบจนมีสมาชิกประมาณ 30 หลังคาเรือน เริ่มเป็นหมู่บ้านเรียกชื่อว่า “บ้านสันปูเลย” จากนั้นเรื่อยมา ด้านการปกครองขึ้นกับบ้านด้าย หมู่ 6 ตำบลห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย มีนายสิงห์ ทายะนา เป็นผู้ใหญ่บ้าน และนายขัน จันทาพูน ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลห้วยไคร้

พ.ศ. 2500 นายเชียว มณีวรรณ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ปกครองดูแลห้อมบ้านนี้ขึ้นตรงกับหมู่ที่ 6 ต่อมาบ้านสันปูเลยได้ยกระดับเป็นหมู่ที่ 11 ตำบลห้วยไคร้ โดยมีนายเชียว มณีวรรณ ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน นับว่าเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกของบ้านสันปูเลย

พ.ศ. 2530 นายเชียว ตำบลบ้านด้าย ได้แยกการปกครองออกจากตำบลห้วยไคร้ ดังนั้นบ้านสันปูเลยจึงสังกัดอยู่ในตำบลบ้านด้าย หมู่ที่ 5 บ้านสันปูเลยได้มีนายธรร เลศักดิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านสันปูเลย และนายเมืองใจ สาระธรรม ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลบ้านด้าย อนึ่งช่วงที่นายสมฤทธิ์ จันทาพูน เป็นผู้ใหญ่บ้านสันปูเลยนั้น ได้รับเลือกแต่งตั้งให้เป็นกำนันตำบลบ้านด้าย ต่อมานางสาวพัชรินธุ์ ธนธัญญานันท์ ได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันบ้านสันปูเลย หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านด้าย มีพื้นที่ประมาณ 2,200 ไร่ ใช้เป็นพื้นที่การเกษตรประมาณ 2,100 ไร่ มีจำนวน 128 ครัวเรือน ประชากรชาย 169 คน หญิง 208 คน รวมทั้งสิ้น 377 คน

ด้านการศึกษา เป็นเขตบริการศึกษา

- ระดับประถมศึกษา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลบ้านด้าย ห่างจากหมู่บ้าน 800 เมตร
- ระดับการศึกษาพื้นฐาน โรงเรียนบ้านด้ายเทพกาญจนาอุปถัมภ์ ระดับชั้นอนุบาลถึง มัธยมศึกษาปีที่ 6 ห่างจากหมู่บ้าน 3 กิโลเมตร

ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ มีวัดประจำหมู่บ้านจำนวน 1 แห่ง คือ “วัดสันปูเลย”

ด้านสาธารณสุข อยู่ในเขตบริการของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลบ้านด้าย

ด้านคมนาคม ทางหลวงชนบท ชร.1042 เป็นเส้นทางหลัก สัญจรได้สะดวกทุกฤดูกาล

ด้านสาธารณูปโภค การไฟฟ้าขึ้นตรงกับสำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอเชียงแสน มีระบบไฟฟ้าส่องสว่าง (ไฟกิ่ง) บนถนนทางหลักบางส่วน มีระบบประปาหมู่บ้าน สำหรับอุปโภคบริโภคพอเพียงครบทุกครัวเรือน

4.2 สภาพทางภูมิศาสตร์/อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับตำบลศรีเมืองชุม อำเภอแม่สาย
ทิศใต้	ติดกับบ้านด้าย หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย
ทิศตะวันออก	ติดกับบ้านปากก้อย หมู่ที่ 8 ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย
ขนาดพื้นที่	บ้านสันปูเลย มีพื้นที่ 2,200 ไร่
ระยะทาง	จากบ้านสันปูเลย ถึง
	- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย 1 กิโลเมตร
	- ที่ว่าการอำเภอแม่สาย 14 กิโลเมตร
	- ศาลากลางจังหวัดเชียงราย 59 กิโลเมตร

4.3 สภาพทางเศรษฐกิจ ประชากรในชุมชนบ้านสันปูเลย มีการประกอบอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้ายระบุไว้ ดังนี้

- การเกษตร (ทำนา , ทำสวน , ทำไร่ , เลี้ยงสัตว์)
- รับจ้าง
- ธุรกิจ / ค้าขาย
- รับราชการ

ภาพที่ 6 แผนที่แสดงที่ตั้งบ้านสันปูเลย

ที่มา : ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านสันปูเลย องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย, 2565

4.4 คำขวัญของชุมชน

ประชาสุขัง มหุตมัง

ความสุขของปวงชน ย่อมเป็นใหญ่

วิสัยทัศน์

เรารวมใจเป็นหนึ่งเดียว เป็นพลังสร้างสรรค์

บันดาลสุขที่ยั่งยืนให้ครอบครัว

4.5 กลุ่ม / องค์กรในชุมชน

4.5.1 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสันปูเลย

4.5.2 กลุ่มนาแปลงใหญ่

- 4.5.3 กลุ่มเกษตร / ส่งเสริมอาชีพเกษตรกร / กลุ่มแนวร่วมเกษตรภาคเหนือ
- 4.5.4 กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
- 4.5.5 กลุ่มกองทุนแม่ของแผ่นดิน
- 4.5.6 กองทุนหมู่บ้านสันปูเลย
- 4.5.7 กิจกรรมพัฒนาสตรี
- 4.5.8 สตรีสหกรณ์บ้านสันปูเลย
- 4.5.9. กลุ่มผู้ปลูกแตงโม
- 4.5.10 กลุ่มฉางข้าว
- 4.5.11 กลุ่มอาสาป้องกันภัยพลเรือน (อปพร.)
- 4.5.12 ชุติรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)
- 4.5.13 อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
- 4.5.14 กลุ่มเยาวชน และกลุ่มผู้สูงอายุ

4.6 กิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันดำเนินการในด้านการป้องกันปราบปรามยาเสพติด และ
 อบายมุข ชุมชนบ้านสันปูเลยได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวกับการป้องกันปราบปรามยาเสพติด
 และอบายมุข ดังนี้

- 4.6.1 จัดเวรยามเฝ้าระวังการแพร่ระบาด
- 4.6.2 ส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนเล่นกีฬา
- 4.6.3 วางกฎระเบียบของหมู่บ้าน
- 4.6.4 แบ่งคุ้มหมู่บ้านจำนวน 5 คุ้ม
- 4.6.5 หมู่บ้านปลอดยาเสพติด (กองทุนแม่ของแผ่นดิน)
- 4.6.6 สนับสนุนการจัดระเบียบสังคม
- 4.6.7 จัดตั้งชุดรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน (ชรบ.)

4.7 รางวัลการพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน

- 4.7.1 รางวัลหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข
- 4.7.2 โล่รางวัลหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่น
- 4.7.3 รางวัลชมเชยการประกวดจัดทำซุ้มในสัปดาห์วันวิสาขบูชา
- 4.7.4 เกียรติบัตรได้ผ่านเกณฑ์การพัฒนาตนเองระบบมาตรฐานการพัฒนาชุมชน
- 4.7.5 รางวัลหมู่บ้าน/ชุมชน ดีเด่น ระดับอำเภอ
- 4.7.6 รางวัลรอบชนะเลิศ โครงการคัดเลือกหมู่บ้านเข้มแข็ง ตามแนวทาง “แผ่นดิน

ธรรม แผ่นดินทอง” (หมู่บ้านอยู่เย็น) ระดับอำเภอ

- 4.7.7 รางวัลดีเยี่ยมประเภทคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ที่รายงานผลการ

ปฏิบัติงาน

- 4.7.8 รางวัลรองชนะเลิศโครงการคัดเลือกหมู่บ้านดีเด่น (บ้านสวย เมืองสุข)
- 4.7.9 เกียรติบัตรรับรองมาตรฐานแผนชุมชน ประเภททั่วไป
- 4.7.10 เกียรติบัตรส่งข้อมูล จปฐ เป็นลำดับที่ 2 ของอำเภอแม่สาย
- 4.7.11 ประเกียรติคุณกองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจน (กข.คจ.)

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กীরติวรรณ กัลยาณมิตร, สันหนัฐ จักรภัทรวงศ์, วิจิตรา ศรีสอน. (2563) การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาชุมชนตำบลหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ปัจจัยส่วนบุคคลบางปัจจัยไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนา แต่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ปัญหาอุปสรรค เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการติดตามประเมินผลของกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เป็นต้น

รัชนิวรรณ มาแก้ว. (2562) การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง กระบวนการความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาคาความยากจนบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอยแดน หมู่ 4 ตำบลเหล่ายา อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการความร่วมมือของบ้านดอยแดน เป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างหน่วยงานและประชาชนบ้านดอยแดน ในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับผล โดยมีองค์ประกอบของกระบวนการความร่วมมือ ได้แก่ ข้อกำหนดเริ่มต้น การออกแบบการทำงานร่วมกัน ภาวะผู้นำแบบเอื้ออำนวย และกระบวนการความร่วมมือ ซึ่งกิจกรรมการสื่อสารที่สำคัญในกระบวนการของความร่วมมือนั้น ประกอบด้วย การสนทนาพบปะพูดคุยกันระหว่างหน่วยงานและผู้นำชุมชน การสร้างความเข้าใจร่วมกันและการสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันโดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการทำกิจกรรมและเกิดความรู้สึกถึงการได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยแท้จริง และเมื่อเกิดการรับรู้บทบาทหน้าที่ แล้วจึงเกิดความมุ่งมั่นตั้งใจในการดำเนินกิจกรรม โดยมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในกระบวนการ ความร่วมมือ คือ ความเข้มแข็งของคนในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ และการประสานการทำงานร่วมกันของหน่วยงาน

วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์. (2564) การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง โครงการหลวงกับการพัฒนาสังคมและชุมชนเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนาชุมชนของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่ ส่งผลต่อการส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีทั้งด้านบวกและด้านลบ และรูปแบบการพัฒนาที่ยังไม่ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่าที่ควร ทั้งนี้รวมถึงมีความขัดแย้งกับอำนาจรัฐในเรื่องการจัดสรรที่ทำกิน ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบการศึกษาวิจัยถึงอิทธิพลของปัจจัยกำหนดนโยบายที่หนุนเสริมวิถีการดำเนินชีวิตที่สร้างสรรค์อันจะนำมาซึ่งการส่งเสริม พัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่คนชนบทไทยอย่างตรงเป้าหมาย และเกิดการยกระดับ คุณภาพเศรษฐกิจของชุมชนชนบทที่สอดคล้องไปกับบริบทการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันต่อไป

วีระศักดิ์ สมยานะ. (2565) การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกร ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัย ในเขตภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า อปท. ทั้ง 30 แห่ง มีการ

บริหารจัดการที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนการยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีประสิทธิภาพในระดับสูง โดยมีค่าประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะด้านการเกษตร ประจำปีงบประมาณ 2564 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 88.30 และแต่ละจังหวัดมีค่าคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80.00 โดยมีปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะด้านการเกษตรของ อบท. คือ (1) สัดส่วนงบประมาณด้านการเกษตรต่องบประมาณทั้งหมด (ร้อยละ) (2) พนักงานประจำ (คน) ที่ดูแลด้านการเกษตร และ (3) จำนวนศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตร (แห่ง) และทั้งนี้พบว่า อบท. ที่มีประสิทธิภาพในการให้บริการสูงสามารถยกระดับความเป็นเกษตรกรอัจฉริยะพอเพียง (Smart SEP Farmer) ในระดับเข้าถึงด้วย ได้แก่ (1) อบต.ห้วยทราย อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ โดย นายนิกรแจ่มแสง (2) ทต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน โดย นายอำนาจ ผัดสัก (3) อบต.สันกลาง อ.พาน จ.เชียงราย โดย นายอนุชิต วงศ์ไผ่ และ (4) อบต.ห้วยม อ.พาน จ.เชียงราย โดย นายหนุ่ย อังกนันท์ และเมื่อทำการจัดเวทีคืนข้อมูลให้กับ อบท. และเกษตรกร และวิพากษ์ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน 9 องค์กรแล้วพบว่า เกษตรกรสามารถยกระดับความเป็นอยู่ได้สูงขึ้นจากไม่เข้าข่ายเป็นเข้าข่าย เข้าใจ และเข้าถึงความเป็นเกษตรกรอัจฉริยะพอเพียง และเกษตรกรทั้ง 4 แห่งที่มีระดับเข้าถึงจะเป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบให้กับเกษตรกรทั้งหมดทั้งนี้ข้อเสนอแนะคือ อบท. ควรวางแผนการขับเคลื่อนและยกระดับประสิทธิภาพให้สูงขึ้น โดยการจัดทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตรที่ส่งผลต่อการยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้สูงขึ้น มีการกำหนดงบประมาณ และบุคลากรผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน และบูรณาการงานร่วมกับนักวิจัย โดยระบุไว้ในแผนงบประมาณปี 2565 และแผนยุทธศาสตร์ 5 ปี ของ อบท. ให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

เสถียร สีชื่น. (2565) การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาอาชีพชุมชนชายแดนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้อย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาและความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญแบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและความต้องการของพื้นที่ชุมชนชายแดน ได้แก่ 1) ตำบลบึงมะลู อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 2) ตำบลดงรัก อำเภอกุสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ 3) ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ปัญหาและความต้องการของ 3 พื้นที่ส่วนใหญ่ ขาดอาชีพเสริม ขาดองค์ความรู้ ขาดวัสดุ ขาดทุนสนับสนุน และเรื่องของการต้นทุนการผลิต ปัจจัยการผลิตปุ๋ย วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ นั้นราคาสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนเป็นอย่างมาก ประชาชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นผู้สูงอายุที่มีจำนวนมาก ทำให้ยากต่อการประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเอง ต้องรอเพียงเงินที่ถูกหลานส่งมาให้ และเบี้ยยังชีพ ทำให้ไม่พอกินพอใช้เลี้ยงตน ประกอบกับไม่มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค ขาดแคลนน้ำในช่วง ฤดูแล้ง รวมไปถึงปัญหาหนี้สิน ในส่วนของความต้องการด้านอาชีพของชุมชนชายแดน คือจึงเป็นปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือหรือหนุนเสริมจากหน่วยงานภาคีเครือข่าย ความต้องการอาชีพ เพื่อสร้างอาชีพและรายได้ อาชีพที่ง่ายและทุกคนเข้าถึงได้ง่าย เป็นอาชีพพื้นที่ ที่ชุมชนมองว่า ทุกครัวเรือนสามารถประกอบเพื่อสร้างรายได้ เหลือกับบริโภคเป็นอาหาร อาทิ เลี้ยงปลาในกระชัง เลี้ยงกบในกระชัง เลี้ยงปลาหมอ ทอผ้าไหม ทำขนมเปียะขนมกะหรี่ปั๊บ ข้าวแต่น พรมเช็ดเท้า ทอเสื่อ และอาชีพอื่น ๆ ที่ชุมชนสามารถทำได้เอง และสามารถ

ทำเวลาว่าง หรือตอนหลังฤดูการเก็บเกี่ยว ซึ่งโดยศักยภาพของตำบลทั้ง 3 พื้นที่นั้น มีศักยภาพในเรื่องการรวมกลุ่มการมีส่วนร่วม การไว้วางใจกัน เอื้อเฟื้อ แบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นทุนของชุมชนอยู่แล้ว ดังนั้นการเลือกอาชีพที่จะเสริมรายได้ จึงเลือกอาชีพที่ใกล้เคียงกับบริบทของชุมชนชายแดน วัสดุหาง่าย อุปกรณ์ไม่แพงมาก ทำให้อาชีพที่เลือกในการเสริมรายได้จึงคล้ายคลึงกัน 2) รูปแบบการพัฒนาอาชีพของชุมชนชายแดน บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ สามารถสร้างสมมติฐานโดยมีองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้ ผลการวิจัยสามารถแยกปัญหาและความต้องการ นำไปสู่การพัฒนาารูปแบบอาชีพชุมชนชายแดนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้ ดังนี้ 1) กลุ่มอาชีพชุมชนชายแดน ได้แก่ อาชีพปั้นดิน/อัดลักษณะ/เรียบง่าย เลี้ยงปลา/กบ/เพาะเห็ด ทอผ้าไหม/ทำขนม ข้าวเกรียบ เน้นสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่น/ไม่ยุ่งยาก 2) องค์ประกอบทุนชุมชน ได้แก่ การรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง วัตถุดิบในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมชุมชน และทักษะอาชีพที่หลากหลาย 3) ตลาด ได้แก่ เน้นตลาดภายใน ขยายตลาดภายนอก ส่งออกต่างจังหวัด นวัตกรรม/จัดส่งถึงที่ การตลาดออนไลน์/ออฟไลน์ ตลาดแสดงสินค้า/ในจังหวัด 4) กลไกและเครือข่าย ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สำนักงานพัฒนาชุมชน เครือข่ายกลุ่มอาชีพ/ภายในและภายนอกชุมชนและ มหาวิทยาลัยราชภัฏในท้องถิ่น 5) ปัจจัยความสำเร็จ ได้แก่ ความไว้วางใจ เอื้อเฟื้อ การมีส่วนร่วมสำคัญ การพัฒนาอาชีพชุมชนชายแดน เศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาคุณภาพชีวิต ศรีสะเกษ

ศรัญญา ปาปลูก. (2565) การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สู่รูปแบบ “โคก หนอง นา” เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปางงาน ผลการศึกษาพบว่า กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สู่รูปแบบ “โคก หนอง นา” ของศูนย์ศึกษา และพัฒนาชุมชนลำปาง ประกอบด้วย 5 กลไก ได้แก่ 1) กลไกการประสานงานภาคีเครือข่าย มีการประสานงาน ภาคีเครือข่าย ด้วยการบูรณาการการทำงานแบบมีส่วนร่วมผ่านการเข้าร่วมกิจกรรม 2) กลไกแผนงาน และยุทธศาสตร์เชิงบูรณาการ ไม่มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน แต่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน 3) กลไกการติดตามและประเมินผล ใช้การกำกับติดตามความก้าวหน้าของ การปฏิบัติงาน ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด 4) กลไกการจัดการความรู้ ด้วยการเชื่อมโยงความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สู่การพัฒนาพื้นที่ให้เกิดขึ้น 5) กลไกการสื่อสารสังคม สร้างการรับรู้ ให้เกิดการปฏิบัติในวงกว้าง ซึ่งกลไกดังกล่าว จะช่วยเสริมพลังการทำงานที่มีอยู่เดิม โดยมีภาคีเครือข่ายทั้ง 7 ภาคีร่วมขับเคลื่อน เกิดเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สู่การขยายผล ครีวเรือนให้มีความรู้ ความเข้าใจ และประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการแก้ไขปัญหาทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมผ่านการพัฒนาพื้นที่ของตนเองในรูปแบบ “โคก หนอง นา” ทำให้เกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิตที่มั่นคง สร้างพื้นฐานการพึ่งตนเอง และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ข้อเสนอแนะการศึกษาในครั้งนี้ ควรมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระดับศูนย์กับภาคีเครือข่ายและมีการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน สร้างทีมผู้เอื้ออำนวยกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการความรู้ ตลอดจนควรสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นกับตนเองก่อน และขยายผลแก่คนในสังคม เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสิ่งแวดล้อม โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (population) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านสันปูเลย หมู่ 5 ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 330 คน (ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านสันปูเลย องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย, 2565)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (sample) ที่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นประชากรในชุมชนบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ในการประมาณค่าสัดส่วนของประชากร และกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร เท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้จากตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน Krejcie & Morgan (1970) จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ต้องใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 181 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้

แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป โดยเป็นปัจจัยด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลจำนวน 6 ข้อ คือ

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. อาชีพ
5. รายได้
6. ระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 4 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของลิเคิร์ท (Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง	ท่านมีระดับการมีส่วนร่วม	มากที่สุด
คะแนน 4 หมายถึง	ท่านมีระดับการมีส่วนร่วม	มาก
คะแนน 3 หมายถึง	ท่านมีระดับการมีส่วนร่วม	ปานกลาง
คะแนน 2 หมายถึง	ท่านมีระดับการมีส่วนร่วม	น้อย
คะแนน 1 หมายถึง	ท่านมีระดับการมีส่วนร่วม	น้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ของเบสต์และคานท์ (Best and Kahn, 1998: 247) ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง	มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง	มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง	มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง	มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง	มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีลักษณะเป็นแบบมาตรา

ส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามเกณฑ์ของลิเคิร์ต (Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักของคะแนน ดังนี้

คะแนน 5 หมายถึง	ท่านมีระดับการมีส่วนร่วม	มากที่สุด
คะแนน 4 หมายถึง	ท่านมีระดับการมีส่วนร่วม	มาก
คะแนน 3 หมายถึง	ท่านมีระดับการมีส่วนร่วม	ปานกลาง
คะแนน 2 หมายถึง	ท่านมีระดับการมีส่วนร่วม	น้อย
คะแนน 1 หมายถึง	ท่านมีระดับการมีส่วนร่วม	น้อยที่สุด

กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์ของเบสท์และคานห์ (Best and Kahn, 1998: 247) ดังต่อไปนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง	มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง	มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง	มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง	มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง	มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

1. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ลงพื้นที่ไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกระจายกลุ่มตัวอย่างสุ่มเลือกจากประชากรที่อาศัยในชุมชนบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล และดำเนินการเก็บแบบสอบถามคืนจากผู้กรอกแบบสอบถาม ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ด้วยตัวเอง

2. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

1. แบบสอบถาม แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ 1 ชุด เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ จากหนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์เป็นผู้ให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา

1.2 นิยามปฏิบัติการของการสอบถามการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสันปูเลย จัดทำแบบสอบถามรายข้อต่าง ๆ

1.3 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลผล เพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างในแบบสอบถาม และขอบเขตเนื้อหาในพฤติกรรมบ่งชี้โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ พร้อมสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาตามพฤติกรรมบ่งชี้แล้วเสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

วิทยานิพนธ์ตรวจสอบ พร้อมให้ข้อเสนอแนะแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

1.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) กำหนดค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 – 1.00 ขึ้นไป ตรวจสอบด้านเนื้อหา ด้านภาษา รวมทั้งครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา และนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยกำหนดคะแนนการพิจารณาได้ ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543: 117) แสดงว่าข้อคำถามนำไปใช้ได้

1.5 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับ ผู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสันปูเลย ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อนำมาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ช (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 117) วิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.87

1.6 นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม หลังจากที่ได้ทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามในการวิจัยแล้ว ได้นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์สถิติทางสังคมศาสตร์ โดยมีการใช้สถิติในวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และพรรณนาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย 4 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. ในส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยทำการรวบรวมจากแบบสอบถามแล้วจัดกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดไว้จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ด้วยการใช้ค่าทางสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1. ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้การบรรยายลักษณะข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง
2. ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้อธิบายข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
3. ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation, SD)

$$S.D. = \sqrt{\frac{\sum (x - \bar{x})^2}{n-1}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง
 X แทน คะแนนแต่ละตัวอย่าง
 n แทน จำนวนข้อมูล หรือขนาดกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรในชุมชนบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 181 ชุด ได้รับกลับคืนมา 181 ชุดของแบบสอบถามทั้งหมด โดยนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการอาศัยในชุมชน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	85	46.96
หญิง	96	53.04
รวม	181	100.00

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 181 คน เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ร้อยละ 53.04 และ เพศชาย ร้อยละ 46.96

1.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามช่วงอายุ

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามช่วงอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	4	2.21
21-41 ปี	35	19.34
41-60 ปี	91	50.28
61 ปี ขึ้นไป	51	28.18
รวม	181	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่าข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 181 คน ส่วนใหญ่มีอายุ 41 – 60 ปีคิดเป็นร้อยละ 50.28 รองลงมา คือ อายุ 61 ปี ขึ้นไป เป็นร้อยละ 28.18 และต่ำสุด คือ ต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.21

1.3 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระดับการศึกษา

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษา	120	66.30
มัธยมศึกษาตอนต้น	22	12.15
มัธยมศึกษาตอนปลาย	18	9.94
ปริญญาตรี	19	10.50
สูงกว่าปริญญาตรี	2	1.10
รวม	181	100.00

จากตารางที่ 4 พบว่าข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 181 คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็น ร้อยละ 66.30 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาตอนต้น เป็นร้อยละ 12.15 และต่ำสุด คือ สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.10

1.4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอาชีพ

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตรกร	53	29.28
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	25	13.81
รับจ้างทั่วไป	94	51.93
รับราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ	4	2.21
อื่น ๆ นักเรียน นักศึกษา	5	2.76
รวม	181	100.00

จากตารางที่ 5 พบว่าข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 181 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็น ร้อยละ 51.93 รองลงมา คือ เกษตรกร เป็นร้อยละ 29.28 และต่ำสุด คือ รับราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ คิดเป็นร้อยละ 2.21

1.5 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ตารางที่ 6 แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามรายได้ต่อเดือน

รายได้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 10,000 บาท	104	57.46
10,001 – 20,000 บาท	62	34.25
20,001 – 30,000 บาท	13	7.18
สูงกว่า 30,001 บาท ขึ้นไป	2	1.10
รวม	181	100.00

จากตารางที่ 6 พบว่าข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 181 คน ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็น ร้อยละ 57.46 รองลงมา คือ 10,001 – 20,000 บาท เป็นร้อยละ 34.25 และต่ำสุด คือ สูงกว่า 30,001 บาท ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.10

1.6 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน

ตารางที่ 7 แสดงจำนวนและร้อยละผู้ตอบแบบสอบถาม โดยจำแนกตามระยะเวลาการอาศัยในชุมชน

ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5 ปี	7	3.87
5 – 10 ปี	9	4.97
มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป	165	91.16
รวม	181	100.00

จากตารางที่ 7 พบว่าข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 181 คน ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็น ร้อยละ 91.16 รองลงมา คือ 5 – 10 ปี เป็นร้อยละ 4.97 และต่ำสุด คือ ต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.87

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการคำนวณความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. ของแบบสอบถามจากประชากรในชุมชนบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล สรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย

(n = 181)

ด้านการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.12	0.16	ปานกลาง
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	4.11	0.06	มาก
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.79	0.03	มากที่สุด
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.30	0.15	ปานกลาง
ภาพรวม	3.83	0.06	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่าข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.06) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.03) รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.06) รองลงมาในอันดับที่สาม คือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.15) และอันดับสุดท้ายคือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.16) ตามลำดับ

ตารางที่ 9 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ระดับการมี ส่วนร่วม
1. มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนหรือตัดสินใจเลือกกิจกรรม เพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	2.33	0.70	น้อย
2. มีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนหรือวางแผนการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.45	0.86	ปานกลาง
3. มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เมื่อคณะกรรมการชุมชนเลือกกิจกรรมหรือโครงการที่ไม่ตรงกับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.30	1.00	ปานกลาง
4. มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือและพิจารณาโครงการต่าง ๆ ที่อาจเกิดปัญหาต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.23	1.05	ปานกลาง
5. มีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุและร่วมหาแนวทางแก้ปัญหา เพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.27	1.06	ปานกลาง
ภาพรวม	3.12	0.16	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 พบว่าข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$, S.D. = 0.16) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ มีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนหรือวางแผนการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 3.45$, S.D. = 0.86) รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เมื่อคณะกรรมการชุมชนเลือกกิจกรรมหรือโครงการที่ไม่ตรงกับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 1.00) ส่วนข้อที่ต่ำสุดคือ มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนหรือตัดสินใจเลือกกิจกรรม เพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 2.33$, S.D. = 0.70)

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ระดับการมี ส่วนร่วม
1. มีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินกิจกรรม เพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.91	0.69	มาก
2. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.54	0.64	มากที่สุด
3. มีส่วนร่วมในการคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เมื่อคณะกรรมการพัฒนาชุมชนดำเนินกิจกรรมไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.89	0.73	มาก
4. มีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.25	0.80	มาก
5. มีส่วนร่วมในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่ม ต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.98	0.75	มาก
ภาพรวม	4.11	0.06	มาก

ตารางที่ 10 พบว่าข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.06) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.64) รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.80) ส่วนข้อที่ต่ำสุดคือ มีส่วนร่วมในการคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เมื่อคณะกรรมการพัฒนาชุมชนดำเนินกิจกรรมไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.73)

ตารางที่ 11 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ระดับการมี ส่วนร่วม
1. มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	4.74	0.47	มากที่สุด
2. มีความรู้สึภาคภูมิใจเมื่อกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านเองและชุมชน	4.83	0.40	มากที่สุด
3. เห็นว่าชุมชนได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ทำร่วมกัน	4.80	0.43	มากที่สุด
4. มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป	4.80	0.43	มากที่สุด
5. เห็นว่าโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน	4.79	0.43	มากที่สุด
ภาพรวม	4.79	0.03	มากที่สุด

ตารางที่ 11 พบว่าข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.03) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ เห็นว่าชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านเองและชุมชน ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.40) รองลงมา คือ ชุมชนได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกิจกรรมหรือ โครงการต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ทำร่วมกัน ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.43) และมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.43) ส่วนข้อที่ต่ำสุดคือ เห็นว่าโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมหรือ โครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.47)

ตารางที่ 12 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างการมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1. มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.59	0.74	มาก
2. มีส่วนร่วมในการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการชุมชน เพื่อปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับชุมชน	3.33	0.95	ปานกลาง
3. มีส่วนร่วมในการเสวนาและแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็น ข้อมูลในการประเมินผลโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.21	1.06	ปานกลาง
4. มีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.19	1.09	ปานกลาง
5. มีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือให้องค์กรอื่น ๆ เข้ามา ติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.17	1.08	ปานกลาง
ภาพรวม	3.30	0.15	ปานกลาง

ตารางที่ 12 พบว่าข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.15) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.74) รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการชุมชน เพื่อปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับชุมชน ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.95) ส่วนข้อที่ต่ำสุดคือ มีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือให้องค์กรอื่น ๆ เข้ามา ติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = 1.08)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะสาย จังหวัดเชียงราย

โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการคำนวณความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแบบสอบถามจากประชากรในชุมชนบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะสาย จังหวัดเชียงราย

ตารางที่ 13 ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะสาย จังหวัดเชียงราย

ระดับปัญหาและอุปสรรค	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ระดับปัญหา
1. ขาดความรู้ ความเข้าใจ ทฤษฎีในแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	2.33	0.70	น้อย
2. ไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ทำให้พลาดการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของชุมชน	2.30	0.74	น้อย
3. การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักจะพบแต่วัยกลางคนและสูงวัย ไม่ค่อยพบวัยรุ่นมาร่วมกิจกรรมอาจทำให้การพัฒนาชุมชนขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน	2.50	0.99	น้อย
4. ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในการโต้แย้งเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ยังไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นแต่เพียงสนับสนุนความคิดเห็นของผู้นำ หรือตามแนวทางการดำเนินงานของผู้นำ	2.13	0.87	น้อย
5. การดำเนินกิจกรรมบางอย่าง ด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ	2.04	0.79	น้อย
6. โครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยังไม่สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน	1.94	0.82	น้อย
7. ผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับนั้นควรเป็นเงิน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มากกว่าการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1.78	0.85	น้อย

ตารางที่ 13 (ต่อ) ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ระดับปัญหาและอุปสรรค	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน S.D.	ระดับปัญหา
8. ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง	1.79	0.77	น้อย
ภาพรวม	2.10	0.06	น้อย

ตารางที่ 13 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย พบว่าด้านปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.10$, S.D. = 0.06) เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักจะพบแต่วัยกลางคนและสูงวัย ไม่ค่อยพบวัยรุ่น มาร่วมกิจกรรมอาจทำให้การพัฒนาชุมชนขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน ($\bar{X} = 2.50$, S.D. = 0.99) รองลงมาคือ ขาดความรู้ ความเข้าใจ ทฤษฎีในแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 2.33$, S.D. = 0.70) ส่วนข้อที่ต่ำสุด คือ ผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับนั้นควรเป็นเงิน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมากกว่าการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 1.78$, S.D. = 0.85)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย 2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือประชากรในของชุมชนบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 181 คน โดยการเปิดใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน Krejcie & Morgan (1970) จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ต้องกำหนดการ และความคลาดเคลื่อน 5% และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D.

สรุปผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายร้อยละ 53.04 และ เพศชาย ร้อยละ 46.96 มีอายุ 41-60 ปี คิดเป็น ร้อยละ 50.28 รองลงมา คือ อายุ 61 ปี ขึ้นไป เป็นร้อยละ 28.18 และต่ำสุด คือ ต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.21 มีการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็น ร้อยละ 66.30 รองลงมา คือ มัธยมศึกษาตอนต้น เป็นร้อยละ 12.15 และต่ำสุด คือ สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.10 มีอาชีพรับจ้าง คิดเป็น ร้อยละ 51.93 รองลงมา คือ เกษตรกร เป็นร้อยละ 29.28 และต่ำสุด คือ รับราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ คิดเป็นร้อยละ 2.21 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็น ร้อยละ 57.46 รองลงมา คือ 10,001 – 20,000 บาท เป็นร้อยละ 34.25 และต่ำสุด คือ สูงกว่า 30,001 บาท ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 1.10 และส่วนใหญ่มีระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป คิดเป็น ร้อยละ 91.16 รองลงมา คือ 5 – 10 ปี เป็นร้อยละ 4.97 และต่ำสุด คือ ต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 3.87

2. จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.06) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งด้านที่ชุมชนมีส่วนร่วมสูงสุดเป็นอันดับหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 4.79$, S.D. = 0.03) รองลงมาได้แก่ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.06) รองลงมาในอันดับที่สาม คือการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.15) และอันดับสุดท้ายคือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.16) และเมื่อพิจารณาพบว่า

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ มีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนหรือวางแผนการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เมื่อคณะกรรมการชุมชนเลือกกิจกรรมหรือโครงการที่ไม่ตรงกับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนข้อที่ต่ำสุดคือ มีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนหรือตัดสินใจเลือกกิจกรรม เพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพบว่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ เพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนข้อที่ต่ำสุดคือ มีส่วนร่วมในการคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เมื่อคณะกรรมการพัฒนาชุมชนดำเนินกิจกรรมไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ เห็นว่าชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านเองและชุมชน รองลงมา คือ ชุมชนได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ทำร่วมกัน และมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ส่วนข้อที่ต่ำสุดคือ เห็นว่าโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมหรือ โครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รองลงมาคือ มีส่วนร่วมในการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการชุมชน เพื่อปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับชุมชน ส่วนข้อที่ต่ำสุดคือ มีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือให้องค์กรอื่น ๆ เข้ามาติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3. ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายข้อลำดับสูงสุด คือ การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักจะพบแต่วัยกลางคนและสูงวัย ไม่ค่อยพบวัยรุ่นมาร่วมกิจกรรมอาจทำให้การพัฒนาชุมชนขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน รองลงมาคือ ขาดความรู้ ความเข้าใจ ทฤษฎีในแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนข้อที่ต่ำสุด คือ ผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับนั้นควรเป็นเงิน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มากกว่าการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อภิปรายผล

การศึกษาระดับการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวมในแต่ละด้านอยู่ในระดับมากที่สุด มาก และปานกลาง จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จ มีการจัดการชุมชนที่ดี มีผู้นำที่เข้มแข็งในการบริหารชุมชน มีศูนย์วัฒนธรรมไทยเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประชุมประจำเดือน ประชาชนความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสนใจและต้องการนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นแบบหรือวิถีในการดำเนินชีวิต จึงมีความสนใจและเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือร่วมในการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และคนในชุมชนอาจมองเห็นประโยชน์ และเห็นว่าการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นประโยชน์และสามารถปฏิบัติได้อย่างยั่งยืน และยังมีส่วนราชการเข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้ ยิ่งทำให้คนในชุมชนเกิดความสนใจ จึงทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องดังที่อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2522 : 19) ได้อธิบายเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติ กล่าวคือ เหตุผลเบื้องต้นแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนางเยาว์ ทองสุข (2558 : 9) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีนวล แดงภู และคณะ (2561 : 256) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบชุมชนบ้านร่องหมากน้อย ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนบ้านร่องหมากน้อย ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีค่าเฉลี่ยเท่ากันรองลงมาด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ด้านปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อย ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักจะมีแค่ผู้เฒ่าผู้แก่ และผู้สูงอายุ ไม่ค่อยมีวัยรุ่นมาร่วมกิจกรรมอาจทำให้การพัฒนาชุมชนขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่ง

ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ทฤษฎีในแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับนั้นควรเป็นเงิน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มากกว่าการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การร่วมกันกำหนดขั้นตอนและวางแผนการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากคนในชุมชนประกอบอาชีพที่หลากหลาย ทำให้การประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรม ต่าง ๆ นั้น จะมีเฉพาะบางกลุ่มที่มาร่วมประชุมปรึกษาหารือ บางครอบครัวไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ทำให้พลาดการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักจะพบแต่วัยกลางคนและสูงวัย ไม่ค่อยพบวัยรุ่นมาร่วมกิจกรรม อาจทำให้การพัฒนาชุมชนขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน และคนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในการโต้แย้งเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ยังไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นแต่เพียงสนับสนุนความคิดเห็นของผู้นำ หรือตามแนวทางการดำเนินงานของผู้นำ และการดำเนินกิจกรรมบางอย่าง งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายอยู่ในระดับมาก ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นความสำคัญในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง ควรปลูกฝังจิตสำนึกให้ลูกหลานรักษาความเป็นชุมชนต้นแบบเอาไว้และช่วยกันพัฒนาชุมชนของตนเองให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป
2. ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจน้อยที่สุด และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ควรมีการชักชวนโน้มน้าวให้ทุกคนทุกเพศในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต่อไป
3. ชุมชนควรเลือกใช้บุคลากรในชุมชน ที่มีความแตกต่างกันในด้านอายุ อาชีพและระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในชุมชน มาพัฒนาชุมชนให้ตรง ตามความถนัดและความเหมาะสมของแต่ละบุคคล เพื่อให้งานเหล่านั้นสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในเรื่องลักษณะเดียวกันในพื้นที่ หรือชุมชนอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยที่เกิดขึ้น จะได้นำไปใช้เป็นแนวทางประกอบการพิจารณา วางแผน กำหนดนโยบายและ ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความยั่งยืนต่อไป
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตาม

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ด้านวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยม
ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและการเมือง

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของกิจกรรมในกลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ความ
เข้มแข็งของกลุ่มที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน และการพึ่งตนเองของกลุ่มดังกล่าวมีมาก
น้อยเพียงใด หรือวัดการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่าง ๆ ว่าประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด

บรรณานุกรม

- กীরติวรรณ กัลยาณมิตร, สันถนัฐ จักรภัทรวงศ์ และวิจิตรา ศรีสอน. (2663) **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาชุมชนตำบลหัวดง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร**. วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2551). **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยา-มานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์. (2544). **หลักและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์พื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. (2540). **หลักการพัฒนาชุมชน**. ขอนแก่น: ภาควิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นงเยาว์ ทองสุข. (2558). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอเสนา จังหวัดตรัง.” วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 1, 3: 9 - 15. นพพร
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์.(2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: บริษัท สุริยาสาส์ จำกัด.
- ประเวศ วะสี. (2542). **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิกฟื้น เศรษฐกิจสังคม**. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิพัฒน์ รุ่งกานต์วิวัฒน์. (2557). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมลพิษทางน้ำ กรณีศึกษา คลองดำเนินสะดวก ในเขตตำบลประสาธสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี.” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์. (2549). **การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: เลิฟและลิฟเพรส
- พูลศักดิ์ ชูพาณิชย์สกุล. (2551). **การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมการพัฒนาตนเองเมืองอุดรดิตถ์**. อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- เมธาสิทธิ์ ธัญรัตน์ศรีสกุล. (2558). ความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนราชินีบูรณะ จังหวัดนครปฐม. นครปฐม: ราชินีบูรณะ.
- รัชนิวรรณ มาแก้ว. (2562). กระบวนการความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความยากจนบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอยแดน หมู่ 4 ตำบลหลายาว อำเภอบ้านไธสง จังหวัดลาพูน. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รศ.ยานภิศ รัชตะวรรณ และคณะ. (2561). “กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสุขภาวะ.” วารสารเทคโนโลยีภาคใต้.
- วลัยลักษณ์ หนูพันธ์. (2559). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านตบก-ดาสึง หมู่ที่ 6 ตำบลวังสรรพรส อำเภอลอง จังหวัดจันทบุรี.” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วสันต์ ปวนปณวงค์. (2564). โครงการหลวงกับการพัฒนาสังคมและชุมชนเพื่อส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของชนเผ่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงหนองหอย จังหวัดเชียงใหม่. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม คลังข้อมูลงานวิจัยไทย.
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. (2531). หลักการพัฒนาชุมชน: การพัฒนาชุมชนประยุกต์. กรุงเทพฯ: โอเดียนส.
- วีระศักดิ์ สมยานะ. (2565). การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกร ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัย ในเขตภาคเหนือ. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2551). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ศรัญญา ปาปลุก. (2565). กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สู่รูปแบบ “โคก หนอง นา” เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของศูนย์ศึกษาและพัฒนาชุมชนลำปาง. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีนวล แต่งภู และคณะ. (2561). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบชุมชนบ้านร่องหมากน้อย ตำบลกลันตา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.” วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาภูมิราชนิเวศน์ 16, 1: 255 – 266.
- สนธยา พลศรี. (2545). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. 102

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2544). “รูปแบบการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา.” ข้าราชการ 22, 1 (ตุลาคม – พฤศจิกายน).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2539). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่แปด พ.ศ.2540 - 2544**. กรุงเทพฯ: เม็ดทรายพริ้นติ้ง.
- _____. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เก้า พ.ศ.2545 - 2549**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- _____. (2554). **เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- _____. (2559). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560 -2564**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สมชาย วรจิเกษมสกุล. (2554). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**.
- สัมฤทธิ์ กางเพ็ง. (2544). “แนวทางการพัฒนาโรงเรียนเพื่อเตรียมการประกันคุณภาพการศึกษา,” **วารสารวิชาการ**, ตุลาคม 2544.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2541). **การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุธาวิ กลิ่นอุบล. (2562). **การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านหัวเขาจีน ตำบลห้วยยางโทน อำเภopakทอง จังหวัดราชบุรี**. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสถียร สีชื่น และเอมอร แสนภูวา. (2565). **การพัฒนาอาชีพชุมชนชายแดนบนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและรายได้อย่างยั่งยืน**. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2553. **คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษาออนไลน์.
- สาคร คุณชื่น. (2543). “การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนในการนำภูมิปัญญามาพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร**.

บรรณานุกรม (ต่อ)

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย (2566). ข้อมูลชุมชนบ้านสันปูเลย หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านด้าย

อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย: อัดสำเนา.

Bryman, A. (1986). **Leadership and Organization**. London: Routledge & Kegan Pahl.

Cohen & Uphoff. (1980). **Effective Behavior in Organizations**. New York :

Richard D. Irwin Inc.

Chambers, R., Pacey, A., and Thrupp, L. A. (1979). **Farmer First: Farmer Innovation and Agricultural Research**. Short Run Press, North Yorkshire.

Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). “**Determining Sample Size for Research Activities**”. Educational and Psychological Measurement. 30(3) : 607 – 610.

WHO/UNICEF. 1978. **Report of the International Conference on Primary Health Care**. New York.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ☐ ในช่องที่ตรงกับข้อมูลส่วนบุคคลของท่านมากที่สุด

1. เพศ

☐ 1) ชาย

☐ 2) หญิง

2. อายุ

☐ 1) ต่ำกว่า 20 ปี

☐ 2) 21 – 40 ปี

☐ 3) 41 – 60 ปี

☐ 4) 61 ปี ขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

☐ 1) ประถมศึกษา

☐ 2) มัธยมศึกษาตอนต้น

☐ 3) มัธยมศึกษาตอนปลาย

☐ 4) ปริญญาตรี

☐ 5) สูงกว่าปริญญาตรี

4.อาชีพ

☐ 1) เกษตรกร

☐ 2) ประกอบธุรกิจส่วนตัว

☐ 3) รับจ้างทั่วไป

☐ 4) รับราชการ / เจ้าหน้าที่รัฐ

☐ 5) อื่นๆ (โปรดระบุ)

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

☐ 1) ต่ำกว่า 10,000 บาท

☐ 2) 10,001 – 20,000 บาท

☐ 3) 20,001 – 30,000 บาท

☐ 4) 30,000 บาท ขึ้นไป

6. ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน

☐ 1) ต่ำกว่า 5 ปี

☐ 2) 5 – 10 ปี

☐ 3) มากกว่า 10 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มีคำถาม 4 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making)
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation)
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ให้ทำเครื่องหมาย ☐ ลงในช่องที่ตรงกับระดับการมีส่วนร่วมของท่านเพียงข้อเดียว

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ					
1. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมวางแผนหรือตัดสินใจเลือกกิจกรรม เพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
2. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดขั้นตอนหรือวางแผนการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
3. ท่านมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เมื่อคณะกรรมการชุมชนเลือกกิจกรรมหรือโครงการที่ไม่ตรงกับการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
4. ท่านมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือและพิจารณาโครงการต่าง ๆ ที่อาจเกิดปัญหาต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
5. ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุและร่วมหาแนวทางแก้ปัญหา เพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน					
1. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
2. ท่านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ เพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
3. ท่านมีส่วนร่วมในการคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เมื่อคณะกรรมการพัฒนาชุมชนดำเนินกิจกรรมไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
4. ท่านมีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
5. ท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์					
1. ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
2. ท่านรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านเองและชุมชน					
3. ท่านเห็นว่าชุมชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ทำร่วมกัน					
4. ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป					
5. ท่านเห็นว่าการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน					

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย	ระดับการมีส่วนร่วม				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล					
1. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
2. ท่านมีส่วนร่วมในการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าหน้าที่หรือคณะกรรมการชุมชน เพื่อปรับปรุงกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับชุมชน					
3. ท่านมีส่วนร่วมในการเสวนาและแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินผลการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
4. ท่านมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					
5. ท่านมีส่วนร่วมในการขอความร่วมมือให้องค์กรอื่น ๆ เข้ามาติดตามและประเมินผลเพื่อพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง					

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของบ้านสันปูเลย ตำบลบ้านด้าย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย	ระดับปัญหา				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปัญหา อุปสรรค					
1. ขาดความรู้ ความเข้าใจ ทฤษฎีในแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
2. ไม่ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น ทำให้พลาดการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของชุมชน					
3. การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักจะพบแต่วัยกลางคน และสูงวัย ไม่ค่อยพบวัยรุ่นมาร่วมกิจกรรมอาจทำให้การพัฒนาชุมชนขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน					
4. ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในการโต้แย้งเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ยังไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นแต่เพียงสนับสนุนความคิดเห็นของผู้นำ หรือตามแนวทางการดำเนินงานของผู้นำ					
5. การดำเนินกิจกรรมบางอย่าง ด้านงบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ					
6. การพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยังไม่สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อย่างยั่งยืน					
7. ผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับนั้นควรเป็นเงิน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มากกว่าการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง					
8. ขาดการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง					

ภาคผนวก ข
รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกิตรา สามัคคีธรรม	รองอธิการบดี สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก รัฐศาสตร์ดุซันทินิต มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระ พันธุ์งาม	คณบดี สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก ศึกษาศาสตร์ดุซันทินิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ดร.สุชาติ ใจภักดี	ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) อาจารย์ประจำหลักสูตร สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก ดุซันทินิต มหาวิทยาลัยนเรศวร

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ - นามสกุล
 ภาษาไทย นางสาวพัชญ์ชญ์ ธนธัญญนันท์
 ภาษาอังกฤษ Miss. Pattanad Tanatanyanan
2. ที่อยู่ติดต่อได้
 บ้านเลขที่ 48 หมู่ที่ 5
 ตำบล บ้านด้าย
 อำเภอ แม่สาย
 จังหวัด เชียงราย
 รหัสไปรษณีย์ 57130
3. วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย